

כ"א תמוז... (Small text column on the right side of the page)

מראי מקומות לעיון בדרך היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו
מיסודה של עמותת "משולי ערימת"
רחוב שאנת אריה 17/25
קרית ספר 71919 מודיעין עילית
ארץ ישראל

גליון מספר 272

לע"נ הר"ר צבי בהר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, כז' כסלו התשס"ט. מסכת קידושין דף עז - מסכת בבא קמא דף ב

אתרווייהו, אבל אם לא התרו בו אלא משום השני, שפיר לוקה מחמתו, וכדכתב המהרי"ט [עיין לקמן עח. אות ג].

יא) גמ', אילומא שבא על אלמנת ראובן ועל אלמנת שמעון וכו'. כתב התוספות הרא"ש, דעל כרחק איירי בהתראה אחת, דאילו בשתי התראות אפילו באלמנה אחת מחייב. והקשה, דאי הכי, ליכא לחיובי משום אלמנת שמעון, דהרי הוא לאחר כדי דיבור מההתראה, ויכול לומר אישתלא. ותיירץ, דכיון דתוך כדי דיבור להתראה התחיל לעבור העבירה, תו אינו יכול לומר אישתלא.

דף עז ע"ב

יב) גמ', לא צריכא שבא על אלמנת ראובן שהיתה אלמנת שמעון וכו'. הקשה המקנה, מאי נפקא מינה בהא דהיא אלמנת ראובן ואלמנת שמעון, הרי אין איסור חל על איסור. ותיירץ, דשפיר חייל עלה משום אלמנת שמעון דהוי איסור כולל, דהרי במיתתו נאסרו אף שאר נשיו שלא היו אלמנות עד עתה. ואף דלענין לחול על איסור גרושה לא מהני, היינו משום דאיסור אלמנה קיל, ולא חל איסור גרושה בכולל. עוד תירץ, דמשכחת לה כשהתאלמנה כמה פעמים קודם שנראית לביאה, דבכהאי גוונא לא חל עליה איסור, וכדכתבו התוס' ביבמות (לד). ד"ה מתוך. אמנם כתב, דמגרושה אכתי תקשי, היאך סלקא דעתין שיחול איסור גרושה אגרושה. ותיירץ, דגירושין בתראי הוי איסור מוסף, דהא עתה נאסרה על בעלה הראשון. וליכא למימר דמיד כשכנסה השני נאסרה על בעלה הראשון, משום דכשכנסה השני חייל עלה איסור אשת איש, ואין איסור מחזיר גרושתו חייל עליה.

יג) גמ', מיגו דאיתוסף איסורא לאכול בתרומה. ביאר רש"י בד"ה למוכל בתרומה, אם בת כהן היא. וכתב הרש"ש, דלמאי דמסיק דוונה נמי הוי איסור מוסף הואיל ושם זנות פוסל בישראל. יש לומר, דאף נתחללה איירי אפילו בבית ישראל שמעולם היתה אסורה בתרומה, ומכל מקום הוי מוסף הואיל ושם חלות פוסל בתרומה.

יד) גמ', הואיל ושם זנות פוסל בישראל. כתב החזון איש (אבן העזר קלד לדף יג.), דהאי שם זנות אינו לא איסור כולל ולא איסור מוסף, אלא שם חומרא בעלמא, ואיסור חמור שפיר חייל איסור קל.

טו) גמ', שם. שיטת הרמב"ם (פ"ד משגגות ה"ג), דבאיסור מוסף בעינן שהנאסר יהיה בעולם. והקשה הקובץ הערות (לב סק"ג), דהכא חזינן דסגי בהא דשם זנות פוסל, ולא בעינן שיפסול בפועל. ונלדברי החזון איש שהובאו באות הקודמת, לא קשיא מידין. ותיירץ, דהרמב"ם קאי אהיכא דשני האיטורים שווים, דבכהאי גוונא רק אם בפועל מוסף חומרא, חייל אראשון. אבל הכא איירי באיסור אחר, ובהא אמרינן דכל דשייך בו חומרא טפי מהראשון, שפיר חל עליו.

טז) גמ', האוכל נבילה ביום הכיפורים פטור. פירש רש"י בד"ה פטור, דאף אם נתנבלה ביום הכיפורים, מכל מקום לא אתי איסור יום הכיפורים וחל איסור אבר מן החי, שקדם ליום הכיפורים. והקשה הריטב"א, הא בבית אחת מודה ר' שמעון דאיסור חל איסור, וכשנתנבלה ביום הכיפורים חיילי עלה איסור נבילה ואיסור יום הכיפורים בהדי הדדי. וכתב, דיש שפירשו, דאיסור נבילה לעולם קדים, כיון דחל אף על כוית, ואילו איסור יום הכיפורים אינו חל אלא על ככותבת. ודחאם, דהא אנו לאו אוכל דיינינן, אלא איסורי יום הכיפורים ונבילה דיינינן, דבחיכה ככותבת שפיר שייך שיחול עליה תרי איסורי. ובשם הראב"ד תירץ, דלעולם איסור נבילה קדים לאיסור יום הכיפורים, דהא מיד שנתחייב במצוות חל עליו איסור נבילה. והאריך שם לטתור דבריו, משום דלא אזלינן בתר הגברא, אלא בתר החתיכה, ועליה חיילי בהדי הדדי. ומשום הכי ביאר, דמאי דאמרינן פטור, היינו פטור מן התנבלה, ואם נתנבלה מערב יום הכיפורים אין חייב אלא משום נבילה, ואם נתנבלה ביום הכיפורים אין חייב אלא משום יום הכיפורים. [אמנם קשה, אמאי חייל עליה איסור יום הכיפורים, הא אסורה כבר משום אבר מן החי. (ת.ו.י.).] והתוס' בחולין (לו.) ד"ה השתא ביאר,

דף עז ע"א
א) רש"י ד"ה בת חלל זכר, ודוקא נקט כדקתני ואזיל. ביאר הפני יהושע, דהוקשה לרש"י, ייתור לשון תחלל זכר, הא על כרחק חלל זכר הוא. וביאר, דאף דרך הזכר היה חלל, ואמו כשרה מכל מקום בתו פסולה. לאפוקי מר' דוסתאי להלן, דאמר בנות ישראל מקוה טהרה לחללין.

ב) רש"י ד"ה ר' אליעזר בן יעקב, לית ליה האי דינא דלקמן, [משום כן גרס התוספות הרא"ש] דצד השוה דשאנו ברוב קהל לא פריך וכו'. והקשה התוספות הרא"ש [לקמן עח.], דמאי דאמרינן בעלמא צד חמור לא פריך, היינו דאין סותרים דין על ידי צד חמור, אבל הכא דבעינן למילף בהאי צד שוה, שפיר ילפינן מצד חמור. ומשום הכי ביאר, דר' אליעזר בן יעקב סבר דליכא למילף מחלל, משום דמה לחלל שכן פוסלה בביתא, ולא דמי לביאת גר דאינו פוסלה, כדאמרינן לקמן (עמוד ב') דאין חלל אלא מאיסורי כהונה.

ג) גמ', מהו דתימא מידי דהוי אמצרי ואדומי. הקשה המקנה, דשאני חלל דכתיב ביה "ורעו" היינו עד סוף הדורות, כדאמרינן לעיל (ד). דבני בנים הרי הם בכלל זרעו ולא בעינן קרא לרבותם. ותיירץ, דסלקא דעתין למיעבד קל וחומר ממצרי, דמה מצרי שנקבותיו אסורות, אין איסורו נוהג אלא עד שלשה דורות, חלל שבת בתו כשרה, לא כל שכן שתאסר רק עד שלשה דורות.

ד) גמ', מה להלן לאחר שלשה דורות. העיר הרש"ש, הא דור שלישי שרי בהו, כדאיתא ביבמות (עח.). ומשום הכי הגיה "מה להלן עד שלשה דורות, אף כאן עד שלשה דורות".

ה) גמ', מנא הני מילי. הקשה הפני יהושע, מאי מיבעי, הא אמרינן לעיל (סו.), כל מקום שיש קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר. ותיירץ, דאי לאו האי דרשה, הוי אמינא דשאני הכא דכתיב "ולא יחלל זרעו", דמשמע אף הנקיבות. עוד תירץ, דבלאו האי קרא הוי אמינא, דדוקא בתרווייהו כשרין אמרינן הלך אחר הזכר, ומתניתין דלעיל דאף באינם כשרים אזלינן בתר הזכר, היינו בתר דדרשינן הכא מקרא דהנקיבות לא הוזהרו.

ו) גמ', אלא מעתה בתו של כהן גדול. הקשה המהרי"ט, הא בהדיא כתיב בקרא "וחללה לא יקחו". ותיירץ, דסלקא דעתין, דקרא מיירי לאוסרה אכהן גדול, דאכתי איכא למימר, דשריאי להדיוט דהא לגבינו לא נתחללה. והפני יהושע תירץ, דמכח הגזירה שוה נימא דחללה קאי אאותה אשה גופה שנתחללה מביאת הפסולים, ולא אבתה.

ז) גמ', בשני עממים אינו מוחל. פירש רש"י בד"ה בעמיו, מדלא כתיב בעממיו. והעיר הרש"ש, דהא בעמיו נמי משמע שנים, דודא איקרי עם. ותיירץ, דאשכחן בעמיו נמי היכא דקאי על אחד, כגון לא יטמא בעל בעמיו. וסיים, דלולי דברי רש"י יש לפרש, דלשון "בעמיו" משמע בדומה לו.

ח) רש"י ד"ה בעמיו, בסוה"ד, ששניהם חללים. העיר האור שמח (פי"ח מאיסורי ביאה ה"א), היכן מצאנו דחללים הוו "עם". ומשום הכי ביאר, דעם אחד היינו דדוקא בכהנת שהיא מעם ידידה, אבל לוייה או ישראלית שהיא מעם אחר, לא עבדה חללה.

ט) גמ', מה זרעו שלא עבר עבירה מתחלל וכו'. הקשה הרש"ש, נימא ממזר יוכיח, שלא עבר עבירה, ונאסר לבוא בקהל, ואילו אמו שעברה העבירה, ונתחייבה כרת, לא נאסרה לבוא בקהל. ותיירץ, דאיכא למימר, מה לממזר שכן אינה נפסלת בכל מקום, כדדחינן להלן אאיהו גופיה שבא על הפסולה לכהונה, שאינו נאסר בקהל. והפני יהושע כתב, דאיסורי כהונה שאני, ואין להזכיר ממזר.

י) רש"י ד"ה הרי אלמנה, בתוה"ד, נקראת חללה ללקות עליה. הקשה המהרי"ב בירב, דאחר דהיא זונה, תו אין איסור חללה יכול לחול עליה ואינה לוקה משום חללה. ואי נימא דאיירי בהביאה ב' שערות בתר שנתחללה, דעתיה תרווייהו חיילי עליה בבית אחת, ושפיר איסור חל על איסור. מי דחקו להעמידי ככהאי גוונא. ומשום הכי כתב, דודאי אינו מדברי רש"י, ואף בכתבי יד אינו. והמנחת חינוך (רס"ז) ביאר, דמאי דאמרינן אין איסור חל על איסור, היינו דאינו לוקה



דחה דבריו, דהא מדיוק דברי המהרי"ט מבואר דלא קשיא ליה משום דאין איסור חל על איסור, אלא משום דילפינן דכל שהוא ביקח הרי הוא ב"לא יקח".

(ד) גמ', וליקמי נמו משום ולא יחלל זרעו. הקשה הרש"ש, הא חילול זרעו איכא רק כשהתעברה, ובשעת הביאה הוי התראת ספק דשמא לא תתעבר, והיאך לקי עלה. עוד הקשה, דלוקמיה בביאה ראשונה שאינה מתעברת על ידה. אמנם בתוספות הרא"ש כתב, דביאה הראויה להוריע נמי איכא משום חילול זרעו.

(ה) גמ', מתיב רבא אלמנה וגרושה לוקה משום שני שמוות. הקשה הרש"ש, דלמא איירי בלא קידושין, ומשום הכי אינו לוקה שנים. ותירץ, דתנא אריבויי לאוי קמהדר, ואם כן הוי ליה למינקט בגוונא שקידש ובעל דלוקה ד'.

(ו) גמ', רבא אמר בעל לוקה לא בעל אינו לוקה. הקשה התוספות הרא"ש, היאך לוקה משום הקידושין, הא התראת ספק היא כיון דמחוסר מעשה הביאה, ובשעת הביאה נמי לא יחי להותרות בו, ודהא בעינן התראה בשעת מעשה העבירה. ותירץ, דלרש"י לקיש ההתראת ספק לא הוי התראה, לא משכחת דלוקה שנים אלא במקדש בביאה. וכתב הקובץ הערות (סימן ג' אות ב), דמכתב התוספות הרא"ש דבעינן התראה בשעת הקידושין. נראה, דהביאה אינה איסור בפני עצמו, אלא הוי רק תנאי במעשה העבירה דהקידושין. ולולי דבריו איכא למימר, דהביאה היא איסור בפני עצמו, אלא דלא חייבה תורה אלא בדעביד נמי מעשה קידושין, ושפיר איכא לאתרוויי בזמן הביאה.

(ז) גמ', ומודה רבא בכהן גדול באלמנה שאם בעל ולא קודש לוקה. כתב הרמב"ם (פ"טו מאיסורי ביאה ה"ב), דבשאר חייבי לאוין אין לוקים על בעילה בלא קידושין. והשיג הראב"ד, דאדרבה, אי כהן דאף דכתיב ביה לשון "לא יקח", לוקה אביאה גרידא, כל שכן בשאר חייבי לאוין דלא כתיב בהו "לא יקח".

(ח) גמ', אלא אימא מצרי ראשון יוכיח. פירש רש"י בד"ה מצרי ראשון, שנשא מצרית ראשונה שאין יצירתה בעבירה ואין ביאתו בעבירה. ועיין מה שהקשו התוס' ישנים בד"ה במה. והתוספות הרא"ש כתב, דאיירי נמי בנשא בת ישראל, ואפילו הכי ליכא למיפרך מה לחלל ולמצרי ראשון שכן יש בהם צד עבירה. משום, דהצד עבירה דחלל דהיינו יצירתו בעבירה, הוי סיבה רק לפסול הבת, אבל אינו סיבה לפסול האשה. ולדבריו לא קשיא קושית התוס' ישנים.

(ט) גמ', שם הקשה המקנה כיון דמשמע דר' יהודה משנה גר לחלל לגמרי, אפילו דורי דורות. וכן משמע (ביבמות עז). הא כיון דלא יליף אלא ממצרי, נימא דיו להיות כנדון, שלא יפסול אלא עד ג' דורות. ותירץ, דר' יהודה יליף בסמוך, מקרא ד"מזרע בית ישראל" עד דאיכא כל זרע מישראל. ומאי איצטריך תו למילף בקל וחומר. אלא היינו דלא נדרוש קרא דמזרע בית ישראל כר' אליעזר בן יעקב, או כר' יוסי. וכן משמעות דברי המהרש"א. וכיון דיליף דבת גר מישראלית פסולה מקל וחומר על כרחך "מזרע בית ישראל" היינו עד דאיכא כל זרע מישראל. וממילא, דאפילו לדורי דורות בעינן זרע מישראל, דכל היכא דכתיב "זרע", משמע אפילו זרע זרעו, כדאינתא לעיל דלרעו זרעו לא איצטריך קרא. ואם כן איצטריך ר' יהודה למילף בקל וחומר וגם מקרא ד"מזרע בית ישראל", דאי מקל וחומר הוי אמינא דיו, ושלא יאסר אלא עד ג' דורות, ואי מקרא, הוי אמינא כר' אחיעזר בן יעקב או כר' יוסי.

(י) גמ', והלא פניחא היה עמהם. הקשה התוספו הרא"ש, הא אמר רב לעיל (כא:), דכהן שרי ביפת תואר ואפילו בביאה שניה דכיון דהותרה הותרה, ודלמא משום יפת תואר הותרה לו. ותירץ, דדין יפת תואר לא נאמר אלא לאחר כיבוש וחילוק, ולא במלחמת מדין שקדמה. אי נמי, דמאי דאמר להם "וכל הטף בנשים", היה לאחר שחזרו מן המלחמה, ואילו ההיתר תואר נאמר דוקא בשעת שביה.

דף עח ע"ב

(יא) רש"י ד"ה וסיפא בכהן הריוט, בתוה"ד, כדריש ליה ר' יהודה לקמן. ביאר המהרש"א, דדוקא לר' יהודה קשיא ליה, דלדבריו הרי לא פריש קרא דאיירי בגברא אחרינא, אבל לרבנן (להלן) דרש"י מאי דכתיב "מכהן יקחו", דאיירי בשאר כהנים, שפיר פריש קרא דאיירי בגברא אחרינא, ולא קשיא מידי.

(יב) גמ', והלא אין ישיבה בעזרה. כתב המשנה למלך (פ"ז מהלכות בית הבחירה ה"ח), דמוכח מסוגיין דאיסורי ישיבה בעזרה מדאורייתא, ויולפינן לה מדכתיב "לעמוד לשרת" דכתיב רש"י ביומא (כה). ד"ה אין ישיבה, או דהוי הלכה למשה מסיני וכדכתב רש"י בסנהדרין (קא): ד"ה גמירין דאיסורא מדרבנן, מאי מקשינן אשמואל דלמא בזמנו אכתי לא גזרו. ותמה על התוס' בזבחים (טז). ד"ה מיושב, שהסתפקו בהא מילתא. ועיין במה שכתבנו במסכת יומא (שם אות ד). ובמסכת סוטה (דף לח אות ה). ודף מ אות כ).

(יג) מתני', האומר בני זה ממזר. פירש רש"י בד"ה ממזר, שנולד לו מחייבי כריתות. וביאר הפני יהושע, דהא דנקיט בכהאי גוונא, ולא נקיט בפשוטו שאומר שאינו בנו וממזר הוא. משום דלישנא דמתניתין "בני זה ממזר", משמע, דמעיד עליו שהוא בנו אבל ממזר. אי נמי, דכתב כן משום ר' יהודה דאמר נאמן, והיינו דדוקא כשאומר שהוא בנו, וכדכתבו התוס' לעיל (עד). ד"ה כשם.

(יד) רש"י ד"ה אינו נאמן, דקרוב הוא אצלו. והקשה הר"ן (לב). מדפי הרי"ף, תיפוק ליה דאית ליה חוקת כשרות, ואין ערער פחות משניים. וכתב התוס' יו"ט

דאין איסור יום הכיפורים חייל עלה משום דאיכא עלה איסור אינו זבוח דחל מחיים.

(יז) גמ', דאי רבנן הא אמרי איסור חל על איסור. הקשה הרש"ש, דלמא שאני הכא דאיכא קרא דלא חייל. ותירץ, דמאי דאמרין "כל שהוא ביקח הרי הוא בלא יקח", לא הוי דרשה אלא לסימנא בעלמא נקטה, ועיקר הטעם משום דאין איסור חל על איסור. וכדבריו מבואר להדיא בתוס' רבינו פרץ]. אמנם כתב, דמלשון רש"י בד"ה כל שהוא בלא יקח, נראה דדרשה גמורה היא.

(יח) גמ', משוי לה חללה או לא משוי לה חללה. הקשה הפני יהושע, הרי אין איסור חל על איסור, ומהיכי תיתי שיחול איסור חללה. ותירץ, דנפקא מינה היכא דהתרו בה משום חללה ולא משום זונה. אי נמי, דהוי בבת אחת ושפיר חיילי תרויהו.

(יט) גמ', לא יאמר גרושה בכהן גדול ותיתי בקל וחומר מכהן הדיוט. ופירש רש"י בד"ה לכ"ג, דמהדיוטותו נאסרה עליו. וביאר הרא"ם (ויקרא פכ"א טו) דלא סגי לפרש כפשוטו דכהן גדול חמיר מכהן הדיוט, דאם כן תיקשי הא אין עונשין מן הדין. אמנם הריטב"א ביאר, דלרבותא בעלמא נקט, דאפילו בגוונא דמיד כשהגדיל נתמנה להיות כהן גדול, שמעולם לא היה כהן הדיוט, מכל מקום איכא קל וחומר לאוסרו. וכלאורה לדבריו, הדרא האי קשיא, דאין מזהירין מן הדין. אמנם ללשון הרא"ם נראה דאף לדידיה לא קשיא. שכתב, וליכא למימר משום דאין מזהירין מן הדין, דאטו מגרע גרע, מפני שנעשה כהן גדול נתמעטה קדושתו, שבהדיוטותו נאסרה עליו, ובגדולתו תהיה מותרת לו. דהיינו שאין כאן קל וחומר בגרר לפתוא, אלא שהוא בגדר אי אפשר שיפטר. דהיינו אף אי נתמנה מיד להיות כהן גדול, דאי אפשר שקדושת כהונה גדולה, תהיה פחותה מקדושת כהן הדיוט. ועיין באות הבאה.

(כ) שם, עיין באות הקודמת. המשך חכמה, (ויקרא פכ"א יג). הביא, דבתורת כהנים (פ' לד) איתא, מה ת"ל גרושה וכו' הייתי אומר כהן הדיוט שמותר באלמנה אסור בגרושה כ"ג שאסור באלמנה אינו דין שאסור בגרושה. והעיר, דבברייתא דידן גרסינן, השתא כהן הדיוט אסור כהן גדול מבעי. ולא מיייתא הקל וחומר מאלמנה. (וכתב שעמדו על זה המחברים). ולפי מה שנתבאר (באור שמוח פ"ה מכלי המקדש הי"ז) דאם אבנט של כהן גדול ואבנט של כהן הדיוט שוים, ששניהן של כלאים, הכהן גדול הוא גם כהן הדיוט, אלא שנוסף בו קדושת כהן גדול. אבל ר' יודא דסתם ספרא כותיה כדאינתא (בסנהדרין פו). סבר, דאבנט של כהן הדיוט בשאר השנה הוי של בוך, ושל כ"ג הוי של כלאים. אם כן אינו כהן הדיוט בשעה שהוא כ"ג, ומשום הכי צריך לדון בקל וחומר מאלמנה.

(כא) גמ', כשם שחלוקה גרושה מזונה. פירש רש"י בד"ה כשם, דאם היתה זונה וחללה וגרושה, לוקה עליה אף משום גרושה. וכתב הרש"ש, דמשמע דבגוונא שנתגרשה לבסוף דלא הוי איסור מוסיף נמי לוקה, ופליגי אברייתא דלעיל (עמוד א') דדוקא בכסידרין לוקה. והשער המלך (פ"ז מאיסורי ביאה הי"ז) כתב, דאיירי בגוונא שלא הביא ב' שערות אלא בתר דבא על כולן, דבכהאי גוונא חיילי עליה כוליהו בהדי הדדי.

(כב) גמ', שם. הריטב"א ביאר, דחלוקה גרושה, היינו דלוקה עליה בפני עצמה אף דאינה זונה וחללה, דהא פלגא קרא "ואשה גרושה מאשה לא יקחו", ומשמע שלוקה עליה בפני עצמה, ובא זה ולימד על זה. והוא הדין דלוקה אף על זונה או חללה לבדה, והוא הדין דחלוקה אלמנה לכהן גדול, דאף בפני עצמה לוקה עליה.

דף עח ע"א

(א) גמ', זונה משוי לה חללה לא משוי לה. הקשה הריטב"א, כיון דבהעראה איפסילה לכהונה, שפיר משכחת לה דבאותה ביאה משוי לה זונה וחללה. דהא משעת העראה הויא זונה, וכשגמר ביאתו הויא חללה. ותירץ, דכיון דגמר ביאתו, דעתו אנגמר ביאה, ואין ההעראה נחשבת ביאה לפוסלה. והקשה בשו"ת הגרע"א (רכב), מה לי בהא דדעתו אנגמר ביאה, הא סוף סוף איסורא איכא משעת העראה. ותירץ, דכל מה דאיכא איסורא משעת העראה, היינו משום דאחשביה להעראה, וכיון שגמר ביאתו לא אחשבה. אמנם תמה, דמדבריי הריטב"א לעיל (י.), דכתב, דביבמה דלא בעינן דעת, קונה בהעראה אפילו בעל כורחו. מבואר, דאף בלא דעתו חשביא העראה כביאה.

(ב) גמ', חזר ובא עליה עשאה חללה. הקשה התוספות הרא"ש, הא אמרינן לעיל (עז.), דאין איסור חללה חל על איסור זונה. ותירץ, דמייירי שהביא ב' שערות אחר דנתחללה, דבכהאי גוונא חיילי תרויהו בהדי הדדי.

(ג) גמ', שם. הקשה המהרי"ט, הא אמרינן לעיל (עז): דכל שהוא ביקח הרי הוא ב"לא יקח", ואחותו שאינה ביקח אף אינה ב"לא יקח" ואינה מתחללת. ותירץ, דטעמא דכל שאינה ביקח אינה ב"לא יקח", משום דאין איסור חל על איסור, ומאי דאמרין דאין איסור חל על איסור, היינו לענין שאינו לוקה משום תרווייהו, אבל כל שהתרו בה רק משום חללה, או דשגג באחותו, שפיר ילקה משום חללה. והטעם המלך (על שער המלך בפ"ז מאיסורי ביאה ה"ח ד"ה ובעיקר) כתב, דלא קשיא מידי, דהא איסור זונה הוי איסור מוסיף אאיסור אחותו, דהא תתה נאסרת אף לשאר הכהנים, ושפיר חיילי אאיסור אחותו. והמנחת חינוך (מצוה רסז אות ה)



שקידשה עצמה ממה נפשך לית לה חזקת פנויה, מכל מקום לא מסתבר דיהני אף למפרע שיחולו קידושי האב. ותירץ, דכיון דאינו שכיח שתיבא סימנים תוך שש, (וכדכתבו התוס' ישנים בד"ה אלימא) הוי כרובא וחזקה שאינה בוגרת, ושפיר מקשינן אמאי אין חוששין לקידושי. [ועייין לעיל אות ג' מה שדייק המחנה אפרים מלשון רש"י בד"ה בהא].

(ה) גמ', לא צריכא דקריש בההוא יומא דמישלם ששה. ביאר בשו"ת הגרע"א (סימן קלא), דשורש פלוגתייהו דרב ושמואל, אם חזקה דהשתא נמי מהני לספיקות, בגוונא דליכא חזקה דמעיקרא. או דלמא, דלא אולינן כלל בתר חזקה דהשתא. דרב סבר דאולינן אף בתר חזקה דהשתא, ומשום הכי בודאי אינה מקודשת, ושמואל סבר דלא אולינן כלל בתר חזקה דהשתא. ובקובץ שיעורים (כתובות אות רעב) כתב, דלעולם שמואל נמי זול בתר חזקה דהשתא, אבל הכא מהאי טעמא דלא אולינן בתר חזקה דמעיקרא, משום דעשויה להשתנות, אף בתר חזקה דהשתא לא אולינן. ועייין לקמן (אות טו) דרעת השב שמענתא, דאף לרב לא אולינן בתר חזקה דהשתא.

(ו) גמ', שאני התם דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו. הקשה הריטב"א, אמאי לא ניזיל בתר חזקת הטהרות. ותירץ, דכיון דודאי נגע בהן, שוב ליכא למיזל בתר חזקתם.

(ז) תוס' ד"ה ושמואל, ואם תאמר לרב נמי תקשי. כתב בחידושי הגרע"א, דלדבריו (לעיל אות ה), דרב אזיל בתר חזקה דהשתא, שפיר יש לומר דלא קשיא ממקוה, דשאני מקוה דליכא למיזל בתר חזקה דמעיקרא דמקוה, משום דכנגד חזקת המקוה איכא חזקת הטמא, ומשום הכי מוקמינן אחזקה דהשתא דחסר לפניך. אבל נערה דאית בה חזקה מעיקרא דנערות, שפיר אולינן בתרה. אבל לשמואל דלא אזיל בתר חזקה דהשתא, שפיר קשיא, מה לי בהא דעתה חסר לפניך. ומשנינן, דהיכא דאיכא תרתי לריעותא מודה שמואל דאולינן בתר חזקה דהשתא.

(ח) תוס' ישנים ד"ה אדרבה, לשון אדרבה קשה וכו'. כתב הרש"ש, דכיון דהגברא ודאי טבל, והספק נולד במקוה, מסתברא דאולינן בתר חזקת המקוה, ומשום הכי מקשינן אדרבה.

(ט) גמ', ושמואל מאי שנא מחבית. הקשה הפני יהושע, מאי סלקא דעתך לאקשויי מחבית, הרי אף בחבית איכא תרתי לריעותא. ותירץ, דכיון דעיקר הספק הוא ביין, איכא למימר דלא אולינן כלל בתר חזקת הטבל, וליכא תרתי לריעותא, ושפיר מקשינן דחוינן דאולינן בתר הרי חומץ לפניך. ואף דגבי מקוה נמי לית לן למיזל בתר חזקת הטמא כיון דודאי טבל, מכל מקום משום חומרא דטומאה החמירו בה לצרפה להרי חסר לפניך, ואיכא תרתי לריעותא.

(י) רש"י ד"ה היה בורק, בסוה"ד, דקסבר יין וחומץ שני מינים הן. והתוספות הרא"ש כתב, דגם למאן דאמר מין אחד הן, אם התכוון להפריש דווקא מין, ונמצא חומץ, לא מהניא הפרשתו.

דף עט ע"ב

(יא) גמ', נימא רב דאמר בר' נתן. הקשה הפני יהושע, הא היכא דאיכא חזקה דמעיקרא, אף רב מודה דאולינן בתרה, וכדכתבו התוס' לעיל (עמוד א) בד"ה ושמואל, והכא הא איכא חזקה דמעיקרא דהיה בריא. ותירץ, דהשתא נמי ידעינן דשאני הכא משום דאיכא חזקת ממון בהדי חזקה דהשתא. אלא סלקא דעתך, דמכל מקום כר' יעקב לא קאמר, משום דלא מהני חזקת ממון לאפוקי מחזקה דמעיקרא ומחזקה דהשתא דמסייעת לה.

(יב) גמ', אמר לך רב אנא דאמרי אפילו בר' יעקב. הקשה הפני יהושע, הא רב אית ליה בעלמא דאולינן בממון בתר הרוב, וכיון דרוב בריאים הם, אמאי הוא מוציא מידם בלא ראייה, ניזיל בתר רובא שהיה בריא. ותירץ, דמאי דאמרינן דרב אמר אפילו בר' יעקב, היינו דווקא בהא מילתא דהיכא דאיכא חזקת ממון, לא אולינן בתר חזקה דהשתא. אבל בדינא דעליהם להביא ראייה, לא סבר כוותיה משום דאית לן למיזל בתר רובא. והמקנה כתב, דהכא שאני, דכיון דנתן כל נכסיו איתרע ליה רובא, דהא אין דרך הבריאים ליתן כל נכסיהם.

(יג) גמ', דאיכא למימר העמד ממון על חזקתו. כתב בשו"ת הר"ן (הביאו הבית יוסף יור"ד רא), דאף דהוחזק מעיקרא בבריא, ואף עתה בריא הוא. מכל מקום, כיון דחזקת בריא היא חזקה העשויה להשתנות מחמת הדחול מצוי, לא אולינן בתרה, אלא אולינן בתר החזקת ממון. וכן כתב לענין מקוה שדרכו להתחסר, דלא אולינן בתר חזקתו שהיה כשר, ואפילו נמדד עתה ונמצא שלם, אלא אולינן בתר חזקת טומאה.

(יד) תוס' ד"ה מי איכא למימר, בסוה"ד, ור"י פירש דרגילות הן לבא בבוקר. ומאי דאמרינן לימא רב דאמר בר' נתן, אף דרב איירי דווקא בשערות, ביארו התוס' בנדה (ב): ד"ה השתא הוא דחזאי, דאף לענין בריאים רוב העולם בריאים הם, ויש לומר דברייה היה, דומיא דאמרינן בשערות דאולינן בתר רובא דמביאות מצפרא.

(טו) בא"ד, שם. כתב השב שמענתא (ש"ג פט"ז), דמשמע מבריהם, דבלאו האי רגילות, אף דהוא ספק ואיתרע חזקתה דמעיקרא, מכל מקום לא אולינן בתר חזקה דהשתא. ופליג בהא ארש"י בד"ה מי איכא למימר שכתב, דביומא דמישלם

(במתניתין), דפירש הכי, משום סיפא דעובר דלית ליה חזקת כשרות. ותמה הפני יהושע, דאי משום הכי, הרי אף קרוב נאמן לערער עליו, דכל מקום דער אחד נאמן, אף קרוב נאמן. ומשום הכי ביאר, דרש"י נקט הכי לרווחא דמילתא, דאף עם אחר אינו מצטרף.

(טו) מתני', ר' יהודה אומר נאמנים. מרש"י ד"ה ר' יהודה, נראה, דגריס "נאמן", והיינו משום דדוקא האב נאמן מדין יכיר. אמנם התוס' יו"ט (במתניתין) כתב, ד"נאמנים" דתני, קאי נמי ארישא, ומשום הכי נקט ליה בלשון רבים.

(טז) מתני', שם. כתב הפני יהושע (בריש מתניתין), דאיירי בגוונא שנתן אמתלא לדבריו דלא ידע דאסורה היא לו, דאי לאו הכי אינו נאמן, דהא אין אדם משים עצמו רשע. וכן מבואר בלשון ריא"ז שהביא השלטי גיבורים (לב). מדפי הרי"ף.

(יז) גמ', בכשם שנאמן אדם לומר זה בני בכור הוא לומר זה בן גרושה. ביאר הרשב"ם ובכשא בתרא (קכז): ד"ה כן נאמן, דסברא אימא מדכתיב "יכיר", מה לי בכור ומה לי לדבר אחר. והתוס' (שם, ולעיל עז): ד"ה כשם ביארו, דהרי אף על בן בין הבנים נאמן לומר שהוא בכור, ואף שעל ידי כך מתברר שהגדולים ממזרים הם. ובשם רבינו אליהו כתבו, דדרשינן "את הבכור בן השנואה יכיר", זוהי ששנואה בנישואיה דבנה ממזר.

(יח) גמ', למאי הלכתא. ביאר הרשב"ם בבבא בתרא (קכז): ד"ה למאי הלכתא, דדוקא לרבנן מקשינן, דאילו לר' יהודה שפיר אתיא קרא להיכא דטוען נגד חזקה, דבכהאי גוונא ליכא מיגו דהא מיגו במקום עדים לא אמרינן. והקשה הקצות החושן (רעט סק"א), מהא דכתב הר"ן בקידושין (כח). מדפי הרי"ף, דמיגו דבירו נאמן אפילו במקום חזקה, ואכתי תיקשי אף לר' יהודה, קרא למה לי, תיפוק ליה דאיכא מיגו. ומשום הכי ביאר, דלר' יהודה אתי קרא לבני זה ממזר.

(יט) גמ', בנכסים שנפלו לאחר מיכן. הקצות החושן (סימן ס סק"ה) הביא קושיא הבני שמואל, למאי דפסק השולחן ערוך (שם ס"ו), דמאי דאמרינן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, היינו דווקא בתורת מכר, אבל בלשון התחייבות שפיר מהני. ואף בנכסים שנפלו לו לאחר מיכן. במיגו שהיה יכול להתחייב לו. ותירץ הקצות החושן, דמאי דמהני התחייבות דבר שלא בא לעולם, היינו דוקא לשעבד גופו לדבר, אבל על נכסיו לא חל שיעבוד, ולאחר מיתה לית ליה מידי.

(כ) תוס' ד"ה לא צריכא, בתוה"ד, ובפרק כל הגט נמי אמרינן. תירץ הרא"ש (סימן טז), דבשעה שעשאו שלח אכתי לא היה גוסס ומשום הכי מהני. וביאר הקרבן נתנאל (אות מ), דסלקא דעתך דיהיב לה משום דיש לומר דנתרפא, ועלה אמרינן דרוב גוססין למיתה ואין רגילות שיתרפא.

(כא) בא"ד, משום דמסתמא אין הגוסס יכול לדבר. כתב הגט פשוט (סימן קכא), דאין כוונתם דמאי דאינו מדבר היינו משום דאינו שפוי בדעתו, ומשום הכי אין קנינו קנין. דאי הכי, מה הקשו דלוקמי בחולה שנשתתק, הרי סתמא דחולה שפוי בדעתו אפילו נשתתק. אלא כוונתם, דכיון דאינו מדבר בעצמו ובעי שישאלוהו וירמוז, לית ליה מיגו ואינו נאמן. וכתב הקצות החושן (סימן רנ סק"ח), דנראה מדבריו, דפירש, דמאי דאמרו "שנפלו לו כשהוא גוסס" קאי אשעה דאמר זה בני בכור, [ואיירי שאמר זה בני בכור על ידי ששאלוהו ורמוז], דכיון דאינו יכול לדבר לית ליה מיגו. והקשה, מה לי בהא דנפלו לו כשהוא גוסס, הא אף בגוונא שנפלו לו בהיותו בריא, מכל מקום כל שבשעה שאמר זה בני בכור הוא גוסס, תו לית ליה מיגו. ומשום הכי ביאר, דכל שאינו מדבר, הרי הוא בחזקת שאינו שפוי, ואף בחולה שנשתתק, סברו התוס' דכיון דאינו מדבר אינו שפוי בדעתו, ומשום הכי הקשו אמאי לא אוקמי בחולה שנשתתק.

דף עט ע"א

(א) מתני', ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס. הקשה המהר"י בירב, פשיטא. ורצה לתרץ, דקא משמע לן דאחד כונס בלא קידושין. אמנם הביא, דרבינו ירוחם כתב, דבעי קידושין אחרים. ומשום הכי ביאר, דנקט האי לישראל אגב מתניתין דלעיל (סג): דקדשתי את בתי.

(ב) תוס' ד"ה קידשה אביה, בסוה"ד, אבל עתה שקידשה אף היא עצמה. ביאר הפני יהושע, דמאי דאמר שמואל דלא אולינן בתר חזקת בוגרת דהשתא, היינו דווקא דליכא חזקה אחרת המסייעת לה, אבל היכא דאיכא חזקת פנויה המסייעת לה, אף שמואל מודה, דהרי בוגרת לפניך, ולהכי רק אם קידשה אביה מודה שמואל דאינה מקודשת.

(ג) גמ', אילימא בתוך ששה בהא נימא רב הרי היא בוגרת לפנינו. פירש רש"י בד"ה בהא, דכל ששה בחזקת נערה, ודלמא השתא הוא דבגרה. משמע מדבריו, דהוי ספק. וכן כתב הטור (סימן לו), דבתוך ששה הוי ספק וצריכה גט משניהם. וכתב המחנה אפרים (אישות סימן ג), דהכי משמע לישראל דגמרא דמקשינן "בהא נימא רב", משמע דלשמואל דאמר חיישינן נחא. אמנם כתב, דמדברי התוס' בד"ה ושמואל שכתבו, "אבל אי הוית חזקה דנערות מודה רב דאוקמה אחזקתה", משמע, דהו קידושין ודאי. וביאר, דלדבריהם, הוא הדין דהוי מצי לאקשויי נמי אשמואל דאמר חוששין.

(ד) גמ', שם. הקשה הפני יהושע, מאי מתמה אסברת רב, הא שפיר יש לומר דלא חיישינן לקידושיו, משום דאיכא חזקת פנויה והרי בוגרת לפניך, ואף דעתה



דסמכינן אחזקה, דלמא לאו אביו הוא, ואין לעונשו. והקשה **השערי ישר** (ש"ו פ"ח), הא **בחולין** (יא: אמרינן דחייב מיתה משום דאולין בתר רובא, ומנלן מהא דאולין נמי בתר חזקה. ואף **דהרמב"ם** יליף לה מהירושלמי, וכדכתב **המגיד משנה** (שם), אכתי תקשי אמאי שבק לבבלי ופסק בהירושלמי. ותיריך, דמאי דאמרינן דסוקלין על החזקות, לא הוי כשאר אתחוק דבבל התורה, אלא הוי חזקה דאתי מכח רובא דליתא קמן, וכחזקה אין אדם פורע תוך זמנו, דאין ענינה משום איתחוק, אלא משום דכן הוא מנהג רוב העולם. ושפיר מוכחי תרונהו ממכה אביו. אמנם הביא **מהשב שמעתתא** (ש"ו פ"א), דסוקלין על החזקות מהני מדין אתחוק.

ו) גמ', ואין שורפין תרומה על החזקות. ביאר **הרש"ש**, דלא קאי אחזקה דמהני לענין לטוקלו, משום דהאי חזקה דהוי כודאי, מהני אף לענין תרומה. אלא כוונת ר' יוחנן, דאיכא מיני חזקות דסמכינן עליהו לענוש ולסקול, ואיכא מיני חזקות דאף לענין לשרוף תרומה לא מהני.

ז) גמ', הוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה. בשו"ת **הרמ"א** (סימן ב), האריך להוכיח דמאי דנקטי "בעלה לוקה", לאו למיעוטא דהיא אינה לוקה, דודאי דאף היא לוקה. ונקטו בעלה, לרבותא, דאף דלא אמר דמאמין לדבריה, לוקה. **והט"ז** (יור"ד קפה סק"ב) כתב, דרבותא איכא בעל, דאף שיכול לומר דלא חשש להוחזקה בשכנותיה, משום דלא אמרה ליה הכי להדיא כדרכה, לוקה.

ח) גמ', שם. כתב **הטור** (סימן קפה) בשם **הרמב"ן**, דאף אם נתנה אמתלא לדבריה אינה נאמנת. ותמה עליו, וכי עדיף מאומרת בפירוש טמאה אני דיכולה ליתן אמתלא לדבריה. וכתב **הבית יוסף** (שם) בשם **הרשב"א**, דשאני הכא דעבדה מעשה להחזיק עצמה בנדה. אמנם **המאירי** כתב, **דיש שפירשו**, דאיירי דוקא שאינה מכחישהו.

ט) גמ', דאמר ר' שמעון בן לקיש שורפין על החזקות. הקשה **הפני יהושע** (בד"ה ואודא), דאי שורפין תרומה על החזקות, כל שכן דסוקלין על החזקות, דהא אמרינן בריש סוגיין דאף לר' יוחנן דסוקלין על החזקות, מכל מקום אין שורפין תרומה על החזקות. ואם כן, היכי אמרינן בריש סוגיין, דר' יוחנן דאמר דמהני כרוכין אחריה אף ליוחסין, אויל לטעמיה, הרי אף ריש לקיש דסבר דלא מהני לענין יוחסין, סבר דסוקלין על החזקות, ועל כרחו דשאני יוחסין. ותיריך, דמאי דאמרינן דאזיל לטעמיה, לישראל בעלמא קאמר, דאשכחן אף בדוכתי אחריתי דאזיל בתר חזקה.

י) רש"י ר"ה ובצק בידו, בידוע שנטל מן העיסה. הקשה **הריטב"א**, דאי ודאי נגע, היכי אמרינן עיסה בחזקת טהורה עומדת, הרי כשנגע בה התינוק דינה כדינו. ומשום הכי ביאר, דהתינוק ודאי טמא, ומספקינן אי נגע בעיסה, ושפיר אולין בתר חזקת העיסה, וכדביארו **התוס' בד"ה שדרכו**.

יא) תוס' ר"ה סמוך מיעוטא, וקשה דבריש פרק בתרא דיבמות. **הריטב"א** הוסיף להקשות, דמשמע התם דאף לרבנן הוי מחצה על מחצה, ואילו בסוגיין מבואר דלרבנן מיעוטא כמאן דליתא. ותיריך, דדווקא התם ברוב נשים מתעברות דהמיעוט מגרע מהרוב גופיה, דאף באלו שהן מהרוב אכתי איכא מיעוט מפילות, מודה רב דהוי מחצה על מחצה.

יב) בא"ד, דהא בהדיא אמרינן בסמוך בשמעתין דעשאוהו חכמים וכו'. הקשה **המהרש"א**, הא דוקא לרבנן אמרינן הכי, אבל לר' מאיר שפיר יש לומר דהוי כאין בו דעת להשאל, ומשום הכי טיהרוהו. וכן כתבו **התוס' בחולין** (פ"ה) **ד"ה סמוך**.

יג) בא"ה, שאין זה רוב חשוב וכו'. ביאר **הידושי הגרחי"ל מיוזליש**, דהוי רוב התלוי במעשה, ולא דמי לשאר רובי דהוי בטבע העולם.

יד) גמ', אם רוב שרצים טמאה. פירש **רש"י בד"ה אם רוב שרצים**, דשאני הכא דהוי רובא דאיתיה קמן, ומשום הכי אף ר' יוחנן מודה דישרף. **והתוספות הרא"ש** כתב, דשאני תינוק דהוי רוב גרוע, ומשום הכי לא ישרף, נוכדך שכתבו **התוס' בד"ה סמוך** ליישב אמאי לא אמרינן הכא דהוי פלגא ופלגא. **והריטב"א** כתב, דבתינוק הוי ספק מגע, אבל שרץ וצפרדעים דאיירי בודאי נגע, שפיר שורפין.

טו) רש"י ד"ה אם רוב שרצים, בסוה"ד, דשאני הכא דהוי רובא דאיתיה קמן. משמע, דרובא דאיתיה קמן עדיף טפי. וכתב **השערי ישר** (ש"ג פ"א), דהני מילי לענין הכרעה, דדין התורה לילול בתר רובא דאיתיה קמן ולדונו כודאי, כדחזינן בדיינים דכתיב בהו "אחרי רבים להטות". אבל היכא דבעינן לברורי, כגון ביוחסין, אדרבה רובא דליתא קמן מהני טפי, דמסתברא הוא דהוי כרוב העולם ואינו מהמיעוט, וכדכתב בחידושי **הגרע"א** (כתובות יג).

דף פ ע"ב

טז) מתני', לא יתייחד אדם עם שתי נשים. ביאר **רש"י בד"ה עם שתי נשים**, דנחות להתפתות ולא תירא זו מחברתה שאף היא תעשה כמותה. אמנם **הריטב"א** כתב, דמחפות זו על זו ולא מיכספי מהדדי. ועיין באות הבאה.

יז) מתני', שם. כתב **הריטב"א**, דשתים לאו דווקא, והוא הדין שאסור להתייחד אף עם כמה, דויל בתר טעמא דאמרינן בגמרא דנשים דעתן קלה, ומה לי שתים ומה לי כמה. ונקט שתים אגב סיפא דקתני דאשה אחת מתייחדת עם שני אנשים. אמנם **רש"י לקמן** (פ"ב) **ד"ה לא יתייחד** כתב, דדוקא עם שתים לא יתייחד, אבל

שית אין בה לא חזקת נערה ולא חזקת בוגרת, ומשמע דמשום הכי אולין בתר חזקה דהשתא. אבל **החזון איש** (אד"ע סימן פ אות יח) כתב, דאין כוונת **התוס'**, דלרב לא אולין בתר חזקה דהשתא, דהא מבואר להדיא **בבבא בתרא** (קנג:) דאף לענין טומאה פליגי, והתם ליכא רגילות. ועל כרחו דהוא משום דאולין בתר השתא. אלא כוונתם, דאילו לא היתה רגילות להביא מצפרא, אכתי לא יצאה מחזקתה, ורק משום דאיכא רוב דמביאות מצפרא, אף דאינו רוב גמור ליזיל בתריה, מכל מקום מהני להרע חזקת נערה דידה.

יז) גמ', דכולי עלמא בחזקת בריאים. ביאר **הרש"ש**, דהיינו מחמת דרוב בריאים הם, וכיון דאתי לאפוקי נפשיה מהאי רובא, עליו הראיה. ולא דמי לקידשה ביומא דמישלם שית, דליכא רוב שהביאה סימנים מצפרא. והוסיף, דלדברי **התוס' בד"ה מי**, שכתבו בשם ר"י, דרגילות להביא מצפרא, ליכא למימר דחזקת בריאים היינו משום רובא, דהא בשערות נמי איכא רובא. נולדברי **החזון איש** שהובאו באת הקודמת, שפיר אתיא אף לר"י.

יז) גמ', לא אידי ואידי כשמואל. הקשה **הפני יהושע**, דאכתי תקשי, דרב תנאי היא, דהא איכא ברייתא להדיא דחוששין לקידושי שניהם. ותיריך, דלרב איכא למימר בפשיטות דאיירי תוך ששה חדשים, דבהא אף רב מודה דהוי ספק ולא אולין בתר חזקה דהשתא.

יח) גמ', שם. הקשה **הרש"ש**, אמאי לא אמרינן אידי ואידי כרב, ורב איירי במכחישהו שהביאה שערות מצפרא. ותיריך, כיון דבסתמא איירי דלא הכחישהו, אם איתא דאיירי במכחישהו הוי ליה לרב לפרושי, ודווקא כי אמרינן דלא פליגי, איכא להחוקי דמר אמר חדא ומר אמר חדא, אף דלא פירשו הכי להדיא.

יט) גמ', כאן במכחישהו. כתב **החלקת מחוקק** (לו סק"ו), דדוקא לאחר ששה נאמנת להכחישו, אבל תוך ששה אינה נאמנת. וכתב **החזון איש** (קכד סק"ז), דחזינן מדבריו דהא דנאמנת להכחישו, אינו משום דעד אחד נאמן לברר אפילו בדבר שבערוה, כדחזינן **לעיל** (סג:): דהיכא דהאב אינו יודע למי קידשה, דנאמן לומר לי קדשתיה. דאם כן, יש להאמינה אפילו תוך ששה, והיינו טעמא דלא מהני מדין עד אחד, משום דשאני התם דידוע מה אירע, אלא דלא ידעינן עם מי אירע, ושפיר נאמנין לברר, אבל הכא דלא ידעינן כלל מה אירע, אין להאמינו. אלא היינו טעמא דנאמנת, משום דאלימא טענת ברי של אדם על עצמו להצטרף עם החזקה דהשתא.

כ) מתני', אין צריך להביא ראיה. הקשה **התוס' יו"ט** (במתניתין), מהיכי תיתי דבעי להביא ראיה, הרי סתם משפחות בחזקת כשרות הן, ודוקא בקרא ערער בעינן ראיה. ותיריך, דקאי אמשפחות המיוחסות דאינן נושאות בלא בדיקה, דביצא הוא ואשתו אף לגביהן אין צריך ראיה.

כא) תוס' ד"ה מביא ראיה, בתוה"ד, לכן פירש ר"י. העיר **התוס' יו"ט** (במתניתין), דלישנא ד"ולא על האשה", לא משמע כדבריהם, דקאי אבנים. ועוד, דלדבריהם, ראיה דאשה ובנים דרישא, לא הוי דומיא דראיה דאשה ובנים דסיפא, דודאי דקאי אאשה גופה. ומשום הכי ביאר, דעיקר חידושו דמתניתין בהא דאין צריך ראיה אבנים, ואגב הא נקטו נמי דאין צריך ראיה אאשה.

דף פ ע"א

א) גמ', אמר ריש לקיש לא שנו אלא בקדשי הגבול אבל ביוחסין לא. הקשה **התוס' רי"ד**, הרי ריש לקיש גופיה סבירא ליה **בכתובות** (כב:), דמעלין מתרומה ליוחסין, ואי מהני לקדשי הגבול, אמאי לא יהני ליוחסין. ותיריך, דדוקא מחולק בגורן מעלין ליוחסין, אבל מאכילה גרידא לא. נאמנם לדברי **התוס' בד"ה לא**, דליוחסין דאמרינן הכא, היינו לענין סקילה, לא קשיא מדין.

ב) גמ', אבל ליוחסין לא. פירש **רש"י בד"ה אבל ליוחסין**, דאינן נישאות לכהונה עד שיביאו ראיה שהן בנותיה של זו. וביאר **ה"ר"ן** (לב: מדפי ה"ר"ן), דהא דאמרינן **לעיל** (עו:), דכל המשפחות בחזקת כשרות עומדות, הינו דוקא גבי ישראל, אבל כהן צריך לבדוק משום חללות. עוד כתב, דאף אי נימא דמאי דאמרינן כל המשפחות בחזקת כשרות היינו נמי אכהונה, נוכדהביא ה"ר"ן (לא: מדפי ה"ר"ן). הני מילי בדאיכא חזקת משפחה, אבל בדליכא חזקת משפחה לא.

ג) תוס' ד"ה לא שנו, בתוה"ד, והכא הכי פירושו לא שנו אלא בקדשי הגבול, פירושו בכל דבר קדושה וכו'. הקשה **המהרש"א**, דאי נימא דקדשי הגבול היינו לשאר דבר קדושה, שפיר איכא לאוקמי אף למאן דאמר אין מעלין מתרומה ליוחסין, ומאי דבעינן כרוכים אחריה, היינו דווקא לענין להשיאו אשה. ותיריך **הפני יהושע**, דהא דאמר ר' יוחנן "בקדשי הגבול", פשיטא דכוונתו דווקא לקדשי הגבול, ולא לענין להשיאו אשה, ומאי דכתבו **התוס'** דאיירי נמי לענין להשיאו אשה, אינו משום קדשי הגבול, אלא משום דסבר דמעלין מתרומה ליוחסין.

ד) בא"ד, ולפירוש הקונטרס אבל ליוחסין כגון להיות משמש וכו'. ביאר **המהר"י בירב**, דאף דכתב **רש"י בד"ה אבל ליוחסין**, דקאי לענין נישואי בנותיו, מכל מקום נפקא מינה רק לענין להיות משמש, דאילו לענין להאכילו בתרומה, סגי בכרוכין אחריה.

ה) גמ', מלקין על החזקות ושורפין על החזקות. כתב **הרמב"ם** (פ"א מאיסורי ביאה ה"כ), דילפינן לה מהא דחייבה תורה מיתה במקלל או מכה אביו, ואי לאו



להעיר, דלכאורה משמע **בסוטה** (ו) דדברי רב יהודה אולי אגונא דסוטה בדרך עם בעלה. ואם כן יש לומר, דאף דבסתם אמרינן דאם יתרחק האחד, אף חבירו יתרחק כדי לא להתייחד עם הערוה. מכל מקום הכא בעינן שלושה, משום שיש לחוש שהאחר יתרחק, והבעל דשרי להתייחד עם אשתו אפילו כשהיא סוטה, ישאר עמה. (ח.ו.י.).

ג) גמ', והאמר רב הוא דאמר בכשרים שפיר דמי. כתב המהרש"א (בחידושי אגדות), דצריך לומר דהיו עמהם עוד אחרים, דאי לאו הכי מה יהיני כשרים, הא רב הוא דאמר לא שנו אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו עמה שלשה.

ד) גמ', אמר ליה מי יומר בכשרים כגון אנא ואת. כתב הריטב"א, דמשום ענותנותו אמר הכי, דהרי כל אדם שלא הוחזק בפריצות, הוחזק בכשרות לענין זה. והר"ן (לג. מדפי הרי"ף) כתב, דמקדמתם **הרמב"ם** (פכ"ב מאיסורי ביאה ה"ח), דלא תתייחד אשה אחת אפילו עם אנשים הרבה, ולא הביא ההיתר דכשרים, נראה דסבר, דשרי רק בכשרים כרבי חנינא בר פפי, וכיון דלא שכיחי לא חש להזכיר האי דינא.

ה) גמ', אמר רב אשי לא אמרן אלא ביחוד פנויה. כתב המהרש"ל, דדוקא היא אינה לוקה, אבל הוא לוקה אפילו באשת איש, משום דאינו ידוע מחמת מי הוא לוקה. וכן כתב הב"ח (בסימן כב). אמנם **הבית שמואל** (שם סק"ו) כתב, דמדנקט **השולחן ערוך** (שם ס"ב) לישנא "דאינן לוקין", [לשון רבים] משמע דאף הוא אינו לוקה.

ו) גמ', שלא תהא מוציא לעז על בניה. הקשה הרש"ש, דכיון דחזוין דלא מפקין לה מבעלה, תו ליכא חשש לעז, וכדאמרינן בגיטין (פא.).

ז) גמ', מר זוטרא מלקי ומכריז. פירש רש"י בד"ה **מר זוטרא**, דהלקה אשת איש על ידי הכרזה. אמנם **הרמב"ם** (פכ"ב מאיסורי ביאה ה"ג) כתב, דהמתנייחד עם אשה שאסור להתייחד עמה, מכין את שניהן מכת מרדות ומכריזים עליהן. וביאר **הבית שמואל** (כב סק"ד), ד**הרמב"ם** סבר, דמר זוטרא לא קאי אאשת איש, אלא אפנויה. והוסיף **בביאור הגר"א** (שם סק"ה), דנראה, ד**הרמב"ם** לא גרס מאי דאמר ליה רב נחמן לרב אשי "מר נמי לילקי וליכריז", דהרי מעולם לא התיר מר זוטרא להלקות עם הכרזה. [אמנם מדברי **התוס' ר"י הו"ק** נראה דיש לקיים הגירסא, משום דבתר דאמר דמכריזים, שפיר קשיא אמאי לא נלקה אף אשת איש על ידי הכרזה וליכא למיחש למדינא].

ח) תוס' ד"ה מלקין על היחוד, בתוה"ד, ומיהו קשה. כתב המהרש"א, דיש לחלק בפשיטות, דבסוגיין ידעינן עם מי התייחדה, וכיון דמכריזין בו דאינו פוסל לכהונה, אין טעם לאוסרה מחמת היחוד. אבל ההיא **דכתובות** (יג.) דלא ידעינן מיהו הבעל, חיישינן שמא פסול הוא ואסרינן לה לכהונה. ותמה **הקרני ראב**, דאי איירי דמכריזין למי שנתייחדה עמו, פשיטא דאין אוסרין על היחוד, ומאי קמשמע לך. וכתב **המקנה**, דאף במכריזים איכא רבותא, משום דאיכא למימר דסבר רב דהלכה כרבי עקיבא דאמר **ביבמות** (סא.), דזונה האמורה בתורה היינו דמופקרת לזנות, וקמשמע לך רב, דאפילו הכי על היחוד גרידא, אין לאוסרה.

ט) גמ', מלקין על לא טובה השמועה. ביאר רש"י בד"ה **על לא טובה**, דלא טובה השמועה לאו הוא. וכתב **הכסף משנה** (פכ"ד מסנהדרין ה"ה), דהאי לאו אסמכתא בעלמא הוא, ולא לקי אלא מדרבנן.

י) גמ', בעלה בעיר אין חוששין משום יחוד. ביאר רש"י בד"ה **בעלה בעיר**, דהיינו להלקותו. וכתבו **התוס' בד"ה בעלה**, דמשמע מדבריו, דאיסור אכתי איכא בהא. וביאר **האבן עזרי** (פכ"ב מאיסורי ביאה ה"ב), דלדעת רש"י, איסור היחוד הוא איסור בפני עצמו, ולא דוקא מחשש שמא יבא עליה, ואם כן מה לי אם אימת בעלה עליה אי עמו, ורק לענין מלקות דהוי מדרבנן בעלמא. לא החמירו בהא, כיון דאימת בעלה עליה ואין חשש שירגיל בדבר. [ועיין לקמן אות יד דלדעת **הפני יהושע**, אף לרש"י אינו אסור מדינא].

יא) גמ', שם. ביאר רש"י בד"ה **בעלה בעיר**, דהיינו טעמא משום דמיסתפי מבעל השתא אתי. וכתב **הבנינת אדם** (שער בית הנשים אות יז), דאין לפרש דמתייראת שמא אתי בשעת ביאה. דאי הכי, אף בגייס בה יש להתיר, ולקמן בשמעתין אמרינן דכל דגייס בה לא מהני בעלה בעיר. אלא, דמתייראת שמא יבא בעלה וכשימצאנה מתייחדת עם זר יחקור למעשה. ולהכי כל דגייס בה, דלא יחקור למעשה עמו, אינה מתייראת וחישינן. והוסיף, דהוא הדין אם יודע היכן היא ונתן לה רשות להתייחד עמו, לא יהיני ההיתר של בעלה בעיר. אמנם **הרמב"ם** (פכ"ב מאיסורי ביאה ה"ב) כתב, דכל שבעלה בעיר אינה חוששת משום יחוד מפני שאימת בעלה עליה. וביאר **בשו"ת שבט הלוי** (ח"ג סימן קפ), דאימת בעלה עליה הוא ענין רגש טבעי, ולא דוקא משום שמא יבא בעלה כדכתב רש"י, ומשום הכי שרי אפילו יודעת שבעלה בעיר במקום רחוק ואין חשש שיבא, וכדכתב **החיד"א** (בשו"ת ברכה, ובשו"ת יוסף אומץ סימן צו).

יב) רש"י ד"ה בעלה בעיר, להלקותו. וביאר **בהגהות הב"ח** (אות ג), דאף דבלאו הכי אין מלקין באשת איש, מכל מקום קמשמע לך דאפילו עם הכרזה אין מלקין. אמנם **בחיבורו על הטור** (כב), וכן **המהרש"ל** (בחכמת שלמה) כתבו, דבעלמא, מלקין את הבעל אפילו באשת איש, דכיון דלא ידעינן מחמת מי הוא לוקה, ליכא לעז. [וכדבריו לעיל אות ו]. ו**בבנינת אדם** (שער בית הנשים אות טז) כתב, דאין

עם שלש וארבע שרי. וביאר **הרא"ש** (סימן כז), דאזיל לטעמו דטעם האיסור בשתים, הוא משום דנחוות להתפתות ותעשה כמותה, וטעם זה שייך דווקא בשתים ולא בטפי, דהרי אינו יכול לבעול את כולם. [והריטב"א דפליג, נמי לשיטתיה אזיל דטעם ההיתר הוא משום דלא מיכספי אהדדי, ומה לי שתים ומה לי טפין].

יח) מתני', ר' שמעון אומר אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים בזמן שאשתו עמו. הקשה **הפני יהושע**, לשיטת רש"י (הובאה באות הקודמת), דבתלת לעולם שרי, אמאי בעי אשתו עמו, תיפוק ליה דאיכא תלת. ותיריך, דבזמן שאשתו עמו דקאמר ר' שמעון, קאי אאחת משתי הנשים, וכסוגיא **דעבודה זרה** (כה.). אי נמי, דר' שמעון מילתא פסיקא נקט, דבכהאי גוונא שאשתו עמו, אף בדרך שרי, דבלאו אשתו עמו לא שרי בדרך אפילו עם שלש, דשמא תצטרך האחת לנקביה, ונמצא מתייחד עם שתי נשים. וכן בפונדק יש לאסור בשלש אי לאו אשתו עמו, דיש לחוש שמא תשתקע האחת בשניה ונמצא מתייחד עם השתים.

יט) גמ', מאי טעמא וכו'. העיר **הבנינת אדם** (שער בית הנשים אות טז), אמאי לא הקדימו להקשות "מנא הני מילי", דלכאורה רק בתר דידעינן מנא הני מילי, יש לחקור בטעם הדבר. וביאר, דסלקא דעתין דאיסור יחוד אינו אלא גזירה מדרבנן, ומשום הכי מקשינן מאי טעמא החמירו טפי באיש עם שתי נשים, מאשר אשה אחת עם שני אנשים. ולבתר דמשנינן דנשים דעתן קלות, מקשינן מנא הני מילי, משום דלא מסתברא דרבנן יגזרו גזירה מחמת דנשים דעתן קלות, ועל כרחך דמדאורייתא אסור.

כ) גמ', רמו ליחוד מן התורה. כתב **הרמב"ם** (פכ"ב מאיסורי ביאה ה"ב), ואיסור יחוד עריות מפי הקבלה. וכתב **הבית יוסף** (אבן העזר כב), דלשון "רמו" משמע שאינו מפורש אלא רמו בעלמא הוא. אמנם **הסמ"ג** (לאוין כז), **החינוך** (קפח), ו**הטור** (כב) כתבו, דאסור הוא מן התורה, וכפשוטו הסוגיא **בעבודה זרה** (לו.). וכן כתבו **התוס' סוטה** (ו.) ד"ה **נדה**, ו**תוס' סנהדרין** (לו.) ד"ה **התורה**. [וכן נראה מסתימת רש"י **ותוס' שבת** (יג.) ד"ה **מה**].

כא) גמ', שנאמר כי יסיתך אחיך בן אמיך וכו'. הקשה **הפני יהושע**, היכן רמו בהאי קרא לענין יחוד. וביאר, דהא כתיב בספיא דקרא "בסתר לאמר", ופירש רש"י **בפירוש התורה** (דברים יג, ז), דדיבר הכתוב בהווה שאין דברי מסית אלא בסתר. ומדנקט קרא דווקא בנך ובתך ואשת חיקך, ולא נקט אף אחותך. חזוין, דדוקא אלו מצויין עמו בסתר, אבל אחותו שאסור לו להתייחד עמה אינו מצוי עמה בסתר. ומאחר דשרי להיות בסתר עם בתו, הוא הדין דבן שרי עם אמו, אבל שאר עריות אסור. ומה דאמרו "וכי בן אם מסית וכו'", לרמו בעלמא נקטה. וסיים, **דבירושלמי** (בפרקין ה"א) נמי דרשו לה מבסתר, אמנם באופן אחר.

כב) גמ', בשעת אנינות תביר יצריה. כתב **בהגהות הר"ל**, דלהאי טעמא היה שרי אפילו עם אשה אחת, וכדחזוין להלן בסוגיין, דרבנן דפליגי, סמכו אעבודא דההיא איתתא דהוה עובדא ואפקתיה. ופירש רש"י בד"ה **ורבנן**, דהוי מעשה שהוציאו התינוק בחוקת מת לעשות עבירה עם ההולך עמה, משמע, דלמאן דשרי הוא גם באשה אחת. ומאי דבעינן לאיש אחד ושתי נשים, מדין כבוד המת הוא דהכי שיערו לכבודו.

כג) גמ', תלמידי חכמים אין אינשו דעלמא לא. העיר **בהגהות הר"ל**, היכי סלקא דעתין דהא דבעי תלמידי חכמים, הוא מטעמיה דרב דאסר בפרוצים, הא רב גופיה סבר דבדרך בעינן תלתא, משום דחישינן שמא יתרחק האחד לנקביו וימצא חבירו מתייחד עם הערוה, וכדאייתא **להלן** (פא.), ואם כן ליבעי תלתא תלמידי חכמים. ותיריך, דהא אמר רבה **להלן** (פא.) דבעלה בעיר שרי, וכל שכן הכא דבעלה עמה. [אמנם כיון דפרוצים הם לא מהני בעלה עמה, ולהכי בעינן תלמידי חכמים].

דף פא ע"א

א) רש"י ד"ה לאתרווי ביה, שאם יבא עליה אין המים בודקים אותה. וכלשון הזה פירש נמי **בסוטה** (ו.) ד"ה **ידרעי לאתרווי.** והקשה **המקנה**, אמאי לא פירש רש"י שאם יבא עליה אין משקין אותה. ותיריך, דאין לומר דבעיא תרי כדי לאתרווי ביה, דהא התראה זו אינה אלא להודיע שאין המים בודקים אותה, וסגי בחד. והטעם דבעי תרי, היינו משום שאין ידך רבה, דחיישינן שמא יצטרך חכם אחד לצאת לנקביו, ויתרה בו השני. וכיון שלא איתך דיה, אי אפשר שיתרה בו שאם יבא עליה אין משקין אותה, דהא חד לא מהימן כדקאמר בסמוך, דבעי תרי דנהווי עליה סהדי, ושפיר משקין אותה.

ב) גמ', אמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו שלשה. כתב **הבית שמואל** (אה"ע כב סק"ט), דהני מילי בהולכין עמה לשומרה, שאם יצטרך אחד לנקביו יצטרך חברו לשומרה ויעבור באיסור יחוד. אבל בהולכין סתם סגי בתרי, משום דאם אחד יצטרך לנקביו, אף השני ילך עמו ולא חיישינן דיתייחד עמה במוזיד. והקשה **המקנה**, אי הכי, האך אמרה הגמ' לימא מסייע ליה, מהא דמוסרין לו שני תלמידי חכמים, הא כיון דאינן הולכים לשומרה, אף רב מודה דלא בעינן תלתא. ועל כרחך, דרב הצריך שלשה משום דחייש שמא יתייחד האחד עמה במוזיד, ושפיר בעינן לאוכוחי ממתניתין דסוטה כרב. [אמנם יש



כנסת הגדולה, וכי משום הא שרינן איסור יחוד דאורייתא. ותיירך, דכיון דעם אמו אף קודם אנשי כנסת הגדולה שרי כדדרשינן לעיל (פ:), והיינו טעמא משום דאין יצר הרע שולט באמו, כדאמרין בסנהדרין (קג:). דאמרה ליה אמיה דאמון לאמון, "כלום יש לך הנאה ממקום שיצאת ממנו". ילפינן מינה דכל שאין יצר הרע שולט, כגון לאחר דאהני ביה אנשי כנסת הגדולה, שרי ביחוד כבאמו.

(זו גמ'), כי אמרה קמיה דשמואל אמר אסור להתייחד עם כל עריות שבתורה. הקשה התוספות הרא"ש, וכי שמואל פליג אדרשה דלעיל (פ:), דשרי ביחוד עם אמו ובתו. ואין לומר, דכל עריות שבתורה דקאמר, היינו העריות שאסרה תורה להתייחד עמהן, דאי הכי, מאי מקשינן ממתניתין דשרי ביחוד עם אמו, הא אף שמואל מודה בהא. ותיירך, דשמואל מדרבנן בעלמא קאמר.

(כח גמ'), תינוקת בת תשע שנים. כתב הרא"ש (סימן כה), דגירסא זו משבשטא היא, דהא לא אשכחן בשום דוכתא השיעור דתשע שנים גבי תינוקת. והוסיף, דבברכות (כד.) גבי קריאת שמע, נמי איתא להאי דינא דשרי לקרות כשוכב עם בנו ובתו בקירוב בשר, והתם גרסינן תינוק בן ט' ותינוקת בת ג', ואיכא דאמרי תינוק עד י"ב ותינוקת עד י"א.

(כט גמ'), אותביה בכנפיה. ביאר בתוס' ר"י הזקן, שהניחה תחת בגדי מיטתו, והיינו ששכב עמה בקירוב בשר. אמנם מהר"ן (לג.) מדפי הרי"ף (מבואר, דהוא לא היה בקירוב בשר.

(ל גמ'), לא סבר מר דמיקדשא. פירש רש"י ב"ר"ה לא סבר מר, דיש להתרחק מאשת איש. והקשה התוס' רי"ד, מאי אולמיה איסור אשת איש מאיסור בת בנו. ומשום הכי ביאר, דכיון דמקודשת, כגדולה דמי, ואין לנהוג בה מעשה קטנה להושיבה בחיקו. והפני יהושע כתב, דאילו משום בת בתו, ליכא משום מראית העין, דמאן ידיע דבת בתו היא, ידע נמי דעושה כן מחמת חיבה, ובקרובים ליכא משום מגרי יצר הרע בעצמו. ומאן דלא ידע, הרי סבר דפנויה בעלמא היא, ולית ביה משום איסור. אבל השתא דאשת איש היא, איכא למיחש לידעי דאשת איש היא ולא ידעי דבת בתו היא, ואיכא משום מראית העין.

דף פב ע"א

(א גמ'), הכל לשם שמים. הריטב"א גרס, "הכל לפי דעת שמים". וביאר, דהכל כפי שמכיר האדם בעצמו. דאם מכיר בעצמו שיצרו נכנע וכפוף, שרי להסתכל ולדבר עם הערה ולשאול בשלומה. אמנם, אין ראוי להקל בזה אלא לחסיד גדול שמכיר ביצרו, ולא כל תלמיד חכם בטוח ביצרו.

(ב מתני'), ולא תלמד אשה סופרים. כתב החלקת מחוקק (סימן כב סקכ"א), דמהא דלא נקט גבי אשה, רווקה או אלמנה, נראה, דאפילו בנשואה כל שאין בעלה עמה, אסור. משום איסור יחוד. אבל גבי איש אין החשש משום יחוד, וכמו שיבואר באות הבאה, ומשום הכי רק גבי רווק אומרין שלא ילמד.

(ג גמ'), אלא רוק משום אמהתא דינוקי אשה משום אבהתא דינוקי. כתב הרמב"ם (פכ"ב מאיסורי ביאה הי"א), דהיינו טעמא דלא ילמד רווק סופרים, משום דאמהות הבנים באות לבית הספר לבניהם, ונמצא מתגרה בנשים. אמנם, לענין האיסור באשה דלא תלמד סופרים, ביאר, דהוא משום שאבותיהן באים לבניהם ונמצאו מתייחדים עמה. וביאר הב"ח (סימן כב), דבאיש אין לחוש משום יחוד, כיון דדרך האיש ללמד בבית הספר, וכיון דמצויין שם תינוקות הרבה, ליכא משום יחוד אלא רק משום גירוי. אמנם האשה, אינה מלמדת בבית הספר, אלא בביתה, ושפיר יש לחוש ליחוד.

(ד [מתני'] לא יתיחד עם הנשים. פירש רש"י ד"ה לא יתיחד, אפילו עם הרבה נשים וכו' אבל איש אחר מותר. ובתוס' ד"ה לא, הקשה הרי"ם, מהא דאמר ר' כהנא לעיל נשים מבחוץ [דהיינו לשון רבים], ולדברי רש"י היינו נשים הרבה. ולכאורה צריך עיון, מה הראיה, הרי לכאורה מה שרש"י הוכיח דהכא היינו נשים הרבה, היינו מהא דהמשנה לעיל (פ:): שנתה שתי נשים וכאן סתם הנשים. ואם כן מה ראה מדברי ר' כהנא שם, נימא דכוונתו שתיים, דהא נשים היינו מיעוט רבים. (ג.ו.))

(ה תוס' ד"ה לא יתיחד, בתוה"ד, אבל קשה להר"ם. הרא"ש (סימן כז) פירש בשם ר"ח, דרבנות אשמועינן, דאף מי שעסקו עם הנשים, ויש טעם להקל עליו משום דבעבדייתה טריד, וכן משום דאינו יכול להזהר. קמשמע לן, דאפילו הכי לא יתייחד עמהן. ובפירוש המשניות להרמב"ם כתב, דרבנות אשמועינן, דאפילו משום פרנסתו לא התירו לו. והב"ח (סימן כב) כתב, דשאני ההיא דאנשים מבחוץ ונשים מבפנים, דכיון דלא היו מעיקרא באותו בית, יש לחוש שמא יכנס בהיחבא ויקלקל עם אחת באופן ששאר הנשים לא ירגישו בו, ומאי דשרי רש"י ד"ה לא יתייחד יחוד עם שלש, היינו בגוונא שמעיקרא היו כולם באותו בית, דכולן הכירו בו, ואינו יכול לקלקל עם אחת בלא ידיעתן.

(ו מתני'), אלא הכל לפי זכותו. הקשה התוס' יו"ט (במתניתין), דאם הכל לפי זכותו, אמאי אמר שיתפלל למי שהעושר והנכסים שלו, הרי אם זכותו כדאי לו, ודאי שלא יקפחו שכרו ואף בלא תפילה יטול, ואם אין לו לפי זכותו, מה יזני מה שיתפלל. ותיירך, דהרי כתבו התוס' בשבת (קנו.) ד"ה אין מול, דעל ידי זכות גדול פעמים שהמול ישתנה, ואם כן שפיר מהני תפילה שתועיל זכותו לשנות המול.

כוונת רש"י, דבעלמא באמת לוקה, אלא דמדינא היה ראוי ללקות, וכשבעלה בעיר אף מדינא אין לוקה.

(יג תוס' ד"ה בעלה בעיר, בתוה"ד, וקשה דאם כן. תירץ הפני יהושע, דהא מאי דאמר שקולי דרגא מתותי ביבי, ודאי דלחומרא בעלמא עביד הכי, דהא אין לחשוד ברב ביבי שירד ויתייחד במיוד עם אשת רב יוסף. ושפיר מקשינן, דכיון דביחוד כשבעלה בעיר אינו אסור מדינא כדחזוין דאין לוקין עליו, מהיכי תיתי להחמיר לשקול דרגא מתותיה. [אמנם עיין לעיל אות יא דלביאור האבי עזרי, מדינא יש לאסור אף באשתו עמו].

(יד גמ'), נורא בי עמרם. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דודאי דר' עמרם חסידא לא הוציא דבר שקר מפיו, ועיקר כוונתו אנורא דיצר הרע.

(טו גמ'), אמר ליה חזי דאת נורא ואנא בישראל. כתב בהגהות הר"ל, דלאו להתגאות אמר הכי, אלא ללמד לרבנן דיש כח ביד האדם להתגבר על היצר הרע אפילו בתחבולות פשוטות של בשר ודם.

דף פא ע"ב

(טז גמ'), אזיל בתריה נפל קמיה, כי דחוייה דהוה מייצער וכו'. העיר המהרש"א (חידושי אגדות), דאחר דחזי דאזיל בתריה, איגלאי מילתא דלחינם יצא הקול שהרגו, ותו לא היה לו להצטער. וביאר, דסבור היה, דזה ההולך אחריו אחר הוא, ואינו אותו שיצא הקול שהרגו. אי נמי, דסבר דלעולם מעיקרא לא הרגו, אבל עתה שנפל קמיה, מת מחמתו.

(יז גמ'), הרחמן הוא יצילנו מיצר הרע. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דאף דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, מכל מקום הבא להטהר מסייעים בידו, ושפיר מהני להתפלל.

(יח שם. ביאר המהר"ל בחדושי אגדות. דהפרש יש בין מעשה דפלימו, למעשה דר' מאיר ור' עקיבא, שהם ביטלו את כח השטן, כי אין כוחו נחשב בעיניהם לכלום. והוא מה שהרע לשטן כי כוחו גדול. אבל פלימו אמר שכח היצר הרע גדול, אלא שהוא גובר עליו, ויכול לשלוט בו. ואם יחשוב כך, השטן מתגרה בו ביותר, ואם אינו יכול לו, הוא מצער אותו עד שיחשוב האדם, שהיה נאבד לגמרי. כמו שקרה לפלימו, שחשב כי הרג לעני ויהיה חייב מיתה. ואמר שהיה לו לומר "יגער ה' בך השטן". כלומר, שיתן הכח להשם יתברך על ידי תפילתו, שהוא עוזר את האדם ודוחה אותו ממנו, וכדאיתא בסוכה (נב:).

(יט רש"י ד"ה דפריש מינאי, מחמת זיקנה. ביאר המהרש"א (בחידושי אגדות), דהיא סברה דהיה מחמת הזיקנה, אבל כשראתה אותו מתפלל להנצל מהיצר הרע, הבינה שאינו מחמת זיקנה, ומשום הכי קישטה עצמה. ובהגהות הר"ל ביאר, דלעולם פירש ממנה מחמת זיקנה, וכדאמרין בשבת (קנב.) "דפסק חמדיה ובטל משיע שלום בבית". ומכל מקום מכח היצר חזר לפי שעה לימי נעורו. והוסיף, דלולי פירוש רש"י יש לפרש, דפירש ממנה מחמת שמחלה לו, ולפי שטברה דביקש את מחילתה מחמת שבטלה ממנו התאוה, ביקשה לנסותו האם אכן בטלה תאוותו.

(כ רש"י ד"ה דריש צוציתא, ענף קטן בגובה הדקל. העיר הרש"ש, דרומנא, היינו פרי הרימון. ולא שייך כלל לדקל.

(כא גמ'), סליק וקא יתיב בגביה. ביאר רש"י ב"ר"ה קא יתיב, דעשה כן כדי להמית עצמו. וביאר בהגהות הר"ל, דאין בזה משום מאבד עצמו לדעת, משום דמחמת כפרה עביד כן, וכדכתב השיטה מקובצת בכתובות (קג:) בשם רבינו קלונימוס בההיא חובס שהפיל עצמו מריש גגא באשכבתיה דרבי, דעשה כן משום כפרה דחשש לחילול שבת כדאיתא בירושלמי (שם).

(כב גמ'), כיוצא בדבר אתה האומר ולא ידע ואשם. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דהא דלא דרשה בנתכוון לאכול בשר חזיר כדרשה בקרא ד"וה' יסלח לה", משום דבקרא ד"וה' יסלח לה" דאיירי בלאו, שפיר איכא למירדש גביה באוכל חזיר דאיכא ביה לאו. אבל בקרא ד"ולא ידע ואשם", דאיירי בחייבי קרבן, איכא לאוקמי רק בחייבי כריתות דאיכא בהו קרבן, ומשום הכי אוקמיה בנתכוון לאכול חלב דאיכא ביה כרת.

(כג גמ'), איסי בן יהודה אומר. בנזיר (כג.) איתא, דלאיסי בן יהודה איירי קרא בחתיכה משני חתיכות. וביארו התוס' (שם) ב"ר"ה איסי, דסבר דליכא אשם תלוי אלא בחתיכה משני חתיכות.

(כד גמ'), על דבר זה ידעו כל הרוויים. ביארו התוס' בנזיר (כג.) ד"ה על דבר זה, ד"ידוע" היינו ראשי תיבות ידע ואשם ונשא.

(כה גמ'), מתייחד אדם עם אחותו ודר עם אמו ועם בתו. ביאר רש"י ב"ר"ה ודר עם אמו, דלא תקיף יצריה עלייהו דאהנו ביה אנשי כנסת הגדולה. וכתב הפני יהושע, דהיינו נמי טעמא להיתר יחוד עם אחותו. אבל מכל מקום אינו מתיר להתייחד עמה בקביעות, ורק גבי בתו ואמו דבלאו הכי מדאורייתא שרי, כדרשינן לעיל (פ:), אהנו אנשי כנסת הגדולה לדור עמהם אפילו בקביעות. וכן כתב הרש"ש. והוסיף, דרש"י ד"ה ודר, דיבור אחד הוא עם רש"י ד"ה מתייחד עם אחותו, ועל תרומייהו כתב דאהנו ביה אנשי כנסת הגדולה.

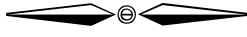
(כו גמ'), מתייחד אדם עם אחותו. הקשה התוספות הרא"ש, מה לי דאהנו אנשי



אבותיו.

טו גמ', אוי לו למי שבניו נקיבות. ביאר המאירי, דאוי לו למי שבניו הזכרים פחותים וחסרים כבנות, ואשרי מי שבניו זכרים שנמצא בהם השלמות המכוון. **טז גמ', צבי קייץ וארי סבל.** ביאר הרש"ש, דבדווקא נקטו גבי צבי קייץ, דהרי איתא במדרש (הובא בתוס' חולין (נט:)) ד"ה והרי צבי, דצבי לעולם עינו פקוחה אף כשישן, ועל כן אין ראוי ממנו לשמירה. ועוד, דכיון דקל במרצתו, יכול לרוץ סביב סביב לשמור הקציעות מכל צד.

הדרן עלך עשרה יוחסין וסליקא לה מסכת קידושין



מסכת בבא קמא

דף ב ע"א

א מתני', ארבעה אבות נזיקין. כתב רש"י בד"ה ארבעה אבות, אבות קרי להנך דכתיבין בקרא להדיא. ביאר הירחי דוד, דאין כוונתו דמשום דכתיבין בקרא קרי להו אבות, דהא תני רבי חייא **לקמן** (ד:): דמטמא מדמע ומנסך נמי אבות נינהו, ואמרינן עלה (ה:). לימא קסבר ר' חייא היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק, נדאי הוי היזק הוי בכלל נזק דכבר תני התם]. והרי למאן דאמר היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק, אין חיובו אלא מדרבנן מקנסא בעלמא, ומוכח דגם מילתא דרבנן אף דלא כתיבא בקרא הוי אב. אלא כוונתו, דאב קרי לשורשי המזיקין שיש ללמוד מהם שאר הדברים הדומים להם, והנך דכתיבי בקרא הם השורשים לכל המזיקין ומשום הכי קרי להו אבות.

ב מתני', שם. כתב השיטה מקובצת, דהא דלא תני מויקין, משום דהאי תנא ירושלמא הוא, ולעושה הנזק קורא נזיק, כדרך שהעושה חסד נקרא חסיד. ובשם המאירי כתב, דלשון מויק משמע דכוונתו להזיק, וכיון דבמתניתין תני נמי אלו שאין כוונתם להזיק, לא שייך למתני מויקין. והתוס' יו"ט (במתניתין) ביאר, דהלשון הורכב בנו"ן נפעל, ונשארה הוי"ו להוראת ההפעיל. וסבת הרכבתו להורות כי המויק הוא הניזק משום דעליו לשלם הנזק.

ג תוס', ד"ה השור והבור, בתוה"ד. ושנאו כסדר לא הרי דסיפא. הקשה המהר"ם, דאי הוסיף, היה לו להקדימו קודם בור כדרך "לא הרי" דסיפא. ותירץ, דדוקא גבי בור והבער, דאף בקרא אינם סמוכים, ניחא ליה לשנותם כסדר "לא הרי" דסיפא. אבל שור ובור דסמכי להדדי בקרא, ניחא ליה לשנותם בהדי הדדי.

ד מתני', כהרי האש. הקשה השיטה מקובצת, אמאי שינה לשונו מרישא דתני "וההבער". ותירץ בשם רבינו נתנאל, דלמאן דאמר **לקמן** (כג.) אשו משום ממונו, וחיוב אף כשלא הבעירה בידיים, נקטו מעיקרא הבער כלישנא דקרא, ובתור הכי נקטו אש לאשמועינן דאף כשלא הבעירה בידיים חייב. ולמאן דאמר אשו משום חציו, דאיירי דווקא בהבער בידיים, שפיר נקטו ברישא הבער, אבל כסיפא דאמרינן מה לאש דכן אין בה רוח חיים, על כרחך דאיירי בכלו ליה חציו, נאפילו הכי חייב, כדאמרינן **לקמן** (כג.) דמאן דאית ליה משום חציו, מודה דהיכא דכלו חציו חייב אף משום ממונו], דאילו בלא כלו חציו שפיר חשיב דאיכא ביה רוח חיים, ומשום הכי נקטו אש.

ה מתני', כהרי האש שאין בו רוח חיים. ביאר השיטה מקובצת בשם מוה"ר יהונתן, דכיון שאין בו רוח חיים, אין בו כח להזיק אלא אם כן כח אחר מעורב בו, ואיכא למימר דלא נחמיר לקונסו כדבר שיש בו רוח חיים.

ו מתני', ושמירתן עליך. ביאר הנמוקי יוסף (א. מדפי הרי"ף), דחיוב התשלומים הוא דווקא היכא שחייב לשומרם, בין אם הם שלו, בין אם נתחייב בשמירה עליהם, ובין עשה מעשה המחייבו שמירה. אבל אם פטור מלשומרם, או דשמרן כראוי להם ויצאו והזיקו, פטור.

ז מתני', שם. באבן האול (פ"א מנוקי ממון ה"א אות יד), הסתפק בדין שמירתן עליך, האם חיוב התשלומים הוא מחמת שלא שמרן, וכל שלא נתחייב בשמירה, אין כלל סיבה לחייבו ואף לצאת ידי שמים אינו חייב. או דלמא, דחיוב התשלומים הוא מחמת שממונו הזיק, אמנם אם שמרן הוי אנוס ורחמנא פטריה, ואכתי יש לו לשלם כדי לצאת ידי שמים.

ח רש"י ד"ה הבער, כי תצא אש. ביאר הפני יהושע, דהא דלא נקט כפשוטו, דהבער היינו אש, משום דאתי לרבויה, דלאו דווקא הבער בידיים כלישנא דהבער, אלא אף אם יצאה מעצמה וכלישנא דקרא "כי תצא אש" ועוד כתב, דמדיוק לשון רש"י דנקט **הבער**, ולא נקט **וההבער** כלישנא דמתניתין, נראה דאינו דיבור חדש, אלא הכל הוי המשך הדיבור דמעיקרא, דהשור והבור, דביאר שם דנקט

נעוד יש ליישב כדאמרינן **בחולין** (ס:) דהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפילתן של צדיקים, ומשום הכי אף דביום השלישי נבראו הדשאים מכל מקום לא יצאו מפתח האדמה עד שעמד אדם הראשון וביקש עליהם רחמים. (ח.ו.) אמנם יש לחלק, דהתם איירינן לענין תפילה להשלמת תיקון טבע הבריאה בכלל, מה שאין כן הכא שמתפלל עבור עצמו.].

ז תוס' ד"ה הכל לפי זכותו, פירוש לפי מזלו דבני חיי ומוזני לאו בזכותא תליא. אמנם הריטב"א **במועד קטן** (כח.) כתב, דאין הכוונה דלא תליא כלל בזכויות, דהרי מפורש להדיא בקרא דבני חיי ומוזני הם כשכר ועונש, נכדכתיב "ובירך פרי בטןך", "ובירך פרי אדמתך", (דברים ז, יג.) וכן לענין חיי כתיב, "למען תאריכו ימים" (דברים יא, ט). אלא, דכוונת רבא דמולא נמי איכא, זכות גדול יכול לבטל המזל. וכדכתבו התוס' **בשבת** (קנו.) **ד"ה אין מזל.** והגר"א (בביאורו לספר יונה, ד, א) כתב, דברי חיי ומוזני, לא תליא בזכויותיו שבגילגול זה, אלא בזכויותיו בגילגול שעבר, והיינו מה דאמרינן דלאו בזכותא תליא אלא במזל תליא.

ח מתני', ראינו מימך חיה ועוף שיש להם אומנות. ביאר בהגהות הר"ל, דדווקא נקט חיה ועוף, משום דרגילותן בשדה ואין מי שידאג למוזנותיהן. אבל בהמה דעומדת לתשמיש האדם וסתמה מתגדלת בבתיים, מוזנותיה על האדם.

ט מתני', אלא שהורעתי מעשי. כתב הפני יהושע, דקאי אחטא אדם הראשון, דאחר שהרע מעשיו, נתקלל בקללת "בעצבון תאכלנה". נלפני זה יש לומר דר' שמעון בן אלעזר פליג אר' מאיר. וסבר, דלא יואיל לאדם ללמוד מלאכה נקיה וקלה ולהתפלל, כדי להסיר לעליו טורח הפרנסה, כיון שעדיין קללת אדם הראשון עליו. (י.צ.ב.) אי נמי, קאי על כל אחד ואחד, דמחמת שהרע מעשיו אינו זוכה לשני שולחנות. אבל מי שלא הרע מעשיו, שפיר זוכה להם כדאיתא **בברכות** (לח:). נלפני זה יש לומר דר' שמעון בן אלעזר הוסיף על דברי ר' מאיר, דלא רק שצריך תפילה, אלא גם לעשות תשובה ולהשלים מעשיו. ולא פליג. אמנם מהמשך דברי הפני יהושע לכאורה נראה דפליג. וסבר, שאין לתלות בלימוד המלאכה, אלא אי יתקן מעשיו תבא לו פרנסתו על ידי אחרים. ואי לאו בין כך יצטרך לעמול. אבל עיין בדבריו שציון **(לברכות** לה:)) פלוגתא דר' ישמעאל ור' שמעון בר יוחאי, בלא ימוש והגית יומם וליילה, אי דברים ככתבן. וכתב דאלו ואלו ואלו דברי אלקיים חיים. ועיין לקמן אות יא.

י מתני', טוב שברופאים לגיהנם. עיין בפירוש רש"י ד"ה טוב שברופאים. והמהרש"א (חידושי אגדות) ביאר, דמשום דמחויק עצמו לטוב ומומחה שאין כמוהו, אינו נושא ונותן עם רופאים אחרים, ומחמת כן פעמים שבא לכלל טעות, וממית החולה על ידי רפואותיו.

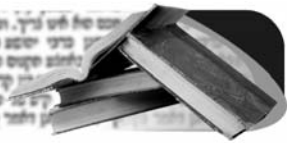
יא מתני', והכשר שבטבחים שותפו של עמלק. ביאר המאירי (בדף פ:), דחשודים הם על הסירוס, וזה היה מעשה עמלק, וכדאמרינן **במדרש תנחומא** פרשת כי תצא סימן י. והתוס' ר"י הזקן ביאר, דמלאכתו מלמדתו מדת האכזריות, ונעשה טבעו כטבע עמלק. והמהרש"א (חידושי אגדות) ביאר, דדרך הטבחים להיות משונים בבגדיהם המזוהמים, ואנשי שחץ הם ליתן דופי בבני אדם. ועלה אמרינן דגם אם ראינו טבח כשר שדיבורו בנחת עם הבריות, כל עוד שבגדיו המזוהמים עליו, אל תאמין בו, דכדרך עמלק הוא, וכדביא רש"י **בפירוש התורה** (במדבר כא, א), שרק שינה לשונו ללשון כנען, אבל בגדיו נשארו כבגדי עמלק.

יב מתני', רבי נהוראי אומר וכו'. הקשה בחידושי מרן רי"ז הלוי על התורה (פרשת חיי שרה), דלכאורה נראה דר' נהוראי פליג אדר' מאיר, דאמר, לעולם ילמד אדם לבנו אומנות נקיה. והא איתא **בעירובין** (יג.) דר' מאיר הוא ר' נהוראי. ועוד, אי כוונתו לחלוק, אמאי נקט לישנא ד"מניח אני כל אומנות שבעולם ואינו מלמד את בני אלא תורה", ולא קאמר להדיא דאין ללמדו אלא תורה. ותירץ, דודאי דלא פליג, ומאי דקאמר ר' מאיר לעולם ילמד אדם את בנו אומנות, היינו ההנהגה הראויה לכולי עלמא, וכדעת רבי ישמעאל **בברכות** (לה:): דממאי דכתיב "ואספת דגנך" ילפינן דהנהגה בהם מנהג דרך ארץ. אמנם לבנו, כיון דמכיר בו ויודע שיכול לנהוג כמנהג רבי שמעון בר יוחאי (שם) דבזמן שישראל עושין רצונו של מקום, מלאכתן נעשית על ידי אחרים, אינו מלמדו אלא תורה. וכעין זה כתב הפני יהושע ועיין לעיל אות ח. והמהרש"א (בד"ה ויתפלל) כתב בסוגיין, דמאי דקאמר "מניח אני כל אומנות שבעולם", אין כוונתו דכלל לא ילמדנו אומנות, אלא מניח אני הקביעות של כל אומנות שבעולם, ואני מלמדו תורה בקבע ומלאכתו עראי.

יג גמ', דרש בר קפרא וכו'. כתב המהרש"א (במתניתין ד"ה לעולם), דבמתניתין לא גרסינן "קלה", ובר קפרא אתי להוסיף קלה, ועלה קשיא מאי קלה. והעיון יעקב כתב, דבר קפרא אתי לאשמועינן, דשרי לדרוש כן אף ברבים, דאילו ממתניתין הוי אמיינא, דלא דרשינן הכי ברבים, כדי שלא תחסר אומנות מן העולם.

דף פב ע"ב

יד גמ', אוי לו למי שרואה את הוריו באומנות פגומה. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דכיון דראה כן אצל הוריו, קשה עליו ללמוד אומנות אחרת אפילו קלה הימנה. והרש"ש כתב, דהוא מה דאיתא **בערכין** (טו:)) דלא ישנה אדם מאומנות



תנא כסדר דקרא, והשתא אתי לבאר היכא כתיב אש בקרא.

ט) גמ', תולדותיהן כיוצא בהן או לאו כיוצא בהן. כתב הרי"ף (א. מדפי הרי"ף), דכיון דקיימא לן דנוק שלם ממונא וחצי נוק קנסא, ומועד משלם נוק שלם ותם חצי נוק, בעינן למידע האם אף בתולדות נאמר האי דינא דמועד משלם נוק שלם ותם חצי נוק, או דלמא, תולדותיהן לאו כיוצא בהן. וביאר הרא"ש (סימן א), דאי לאו דאשכחן חילוק בתשלומים, לא הוה אסיק אדעתיה למיבעי אם תולדותיהן כיוצא בהן או לאו, דכיון דדמי להו בכל צד, מהיכי תיתי לחלק בתשלומיהן. אמנם מרש"י לקמן (עמוד ב') ד"ה הכא מאי שכתב, מי אמרינן תולדות כיוצא בהן לא שנא אב לא שנא תולדה אם הזיק משלם, או דלמא לא. משמע, דסלקא דעתין דתולדותיהן לאו כיוצא בהן ופטור. והקשה בחידושי מרן רי"ז הלוי (ריש נוקי ממון), דאי פטור אתולדה, אמאי קרי ליה תולדה, ומדקרי להני דמתניתין אבות, מכלל דאיכא תולדות.

י) גמ', שם. (עיין באות הקודמת) הקשה הפני יהושע, מאי מיבעיא לן אי תולדותיהן כיוצא בהן או לאו, תיפוק ליה מדתני במתניתין "לא הרי", ואי נימא תולדותיהן לאו כיוצא בהן, שפיר הוצרך למיכתב כולוהו דלא תימא מאי דלא תני להדיא הוה תולדה ולא כיוצא בהן.

יא) גמ', גבי שבת תנן וכו'. הקשה הנחלת דוד, דמשמע דבלאו דמצינו חילוק בין שבת לטומאה, ליכא למיבעי אם תולדותיהן כיוצא בהן אי לאו, ולשיטת הרי"ף (לעיל אות ט) דעיקר הספק הוא משום דאשכחן חילוק תשלומים בין תם למועד, אף בלאו שבת וטומאה איכא למיבעי. ותירץ, דודאי דבלאו דאשכחן חילוק תשלומים ליכא למיבעי, דהא פשיטא דתולדה דנויקין דמי טפי לתולדה דשבת והוה כיוצא בהן. אמנם אכתי הוצרכו לההיא דטומאה לאוכוחי דלשון תולדה שייך נמי היכא דלאו כיוצא בהן, דאי לא הכי, מה לי בהא דאשכחן חילוק תשלומים, תיפוק ליה דמדקרי ליה תולדה על כרחך דדינו כיוצא בו.

יב) תוס' ד"ה ולרבי אליעזר, ואם תאמר ונימא דנפקא מינה. הרשב"א בשבת (צו): תירץ, דלר' אליעזר כיון דהתולדות חלוקות לחטאות, אינו בדין שיתחייב אתולדה כי מתרה ביה משום האב.

יג) בא"ד, ועוד דנטע ומבשל. כתב המהר"ם, דלא גרסינן "ועוד", אלא הוא המשך דברייהם דכתבו דאב הוא מאי דהיה חשוב במשכן, אף דלא נקטו ליה במתניתין דכלל גדול, והוכיחו מהנטע והמבשל, דאפשר להתרות התולדה בשמן, אף דבמתניתין דכלל גדול לא תני נטע ומבשל, והיינו משום דהם היו במשכן והם עיקר האב. נוצריך לומר, דגרסינן "ואם התרה התולדה משום נטע חייב". וכן הובא בשו"ת נוסחאות במהדורת שבת פרנקל.

דף ב ע"ב

יד) גמ', ג' אבות נאמרו בשור. ביאר הרשב"א, דלאו אשור דמתניתין קאי, דהא לשמואל שור דמתניתין היינו רגל, כדאינא לקמן (ד). אלא אשור דקרא קאי, ומאי דנקט שן קודם לרגל אף דבקרא רגל מוקדם, משום דעדיף ליה למינקט כסדר גדילתו. וכתב הדרי"ט דוד, דעיקר כוונת הברייתא, לאשמועינן מי הם המזויקים העיקריים מצד עצמם, דמשום הכי נקטם הקרא לדוגמא. ואמרינן דהם שן ורגל, דעיקר יצירתם לנוק, דהקרא עיקר יצירתה היא להזיק, והשן עיקר יצירתה היא לאכול את הראוי לה, והרגל עיקר יצירתה לדרוס בדרך הילובה. ומשום הכי נקראו אבות. אבל שאר המזויקים שאין עיקר יצירתם לנוק, כגון נגיפה בגופה או נשיכה, לא הוה אלא תולדה דקרא. וכן נתחככה בכותל להנאתה, שאין עיקר יצירתה לנוק כשן, הוה רק תולדה דשן. וכן בשאר התולדות, דחשיבי תולדות כיון דאין עיקר יצירתם לנוק.

טו) גמ', אין נגיחה אלא בקרן שנאמר וכו'. הקשה השיטה מקובצת בשם התוספות הרא"ש, אמאי איצטריך קרא דנגיחה היינו קרן, תיפוק ליה, דאי שן הא כתיבא, ואי רגל הא כתיבא. ותירץ בשם רבינו פרץ, דסלקא דעתין דנגיחה היינו דחיפת הגוף. ובשם הגליון תירץ, דפשיטא דנגיחה היינו קרן, אלא דמספקא לן אי איירי בקרן תלושה אי במחוברת.

טז) גמ', אבל במחוברת אימא כולה מועדת. הקשה הרשב"א, אדרבה, נימא דמחוברת לעולם תמה ומשלמת רק חצי נוק. ותירץ, דספק נזיקין לחומרא, ומשלמת נוק שלם. וביאר הברכת שמואל (סימן ב) בשם הגר"ח, דלא דמי לשאר ספק ממון דאזלינן לקולא, משום דבדין "ולא ישמרנו", מלבד דין תשלומי נוק,

נאמר אף איסורא לשמים, וכדאשכחן באדם המזיק דאף היכא דפטור מדיני אדם כגון בגרמא, איסורא איכא וחייב בדיני שמים. ועוד תירץ הרשב"א, דאי בתלושה איכא נוק שלם, כל שכן דבמחוברת איכא נוק שלם, דלא מסתברא דהוה פחות מן התלושה.

יז) גמ', תא שמע בכור שורו הדר לו. הקשה בתוס' רבינו פרץ, דלשתוק מקרא דצדקיה, ונילף הכל מ"בכור שורו". ותירץ, דהוה אמינא דכי מחייב רחמנא הני מילי במחוברת, אבל בתלושה לא מחייב כלל. ובשיטה מקובצת בשם מהר"י כץ ביאר, דסלקא דעתין דתלושה לעולם דינה כתמה.

יח) רש"י ד"ה אלא, בתוה"ד, דבתם משלם חצי נוק וכו'. ביאר הפני יהושע, דאף דקאי אקרא ד"כי יגח" דאיירי בשור דאזיק אדם. מכל מקום, לא ניחא ליה לפרש לענין כופר, דסלקא דעתין דדוקא בתלושה חילק רחמנא בין תם למועד לענין כופר, משום דכופר חידוש הוא, ומהיכי תיתי לחייב במחוברת אף בתמה.

יט) בא"ד, וכגון שאחזה הבהמה הקרן בין שיניה. העיר החזון איש (סימן א סק"א), דלכאורה אם אוחות הקרן בין שיניה, הוה תולדה דשן, ואמאי יהיה לה דין קרן. וביאר, דתמונת קרן דהוה מוזין טפי להזיק, אף דאוחותה בין שיניה, והוה אב בפני עצמו דקרן. והוסיף, דיותר נראה, דאיירי בגוונא שקשרה במקום קרניה.

כ) תוס' ד"ה אבל במחוברת, ואם תאמר ומהי תיתי. בחידושי מרן רי"ז הלוי (ריש נוקי ממון) ביאר, דלפי האמת דין החיוב תליא בדרכו להזיק ובשמירתן עליון כמבואר בסיפא דמתניתין, וכדמסקינן לקמן (ה): דכולוהו ילפי מבור וחד מהנך, ולא נאמרו חילוקי השמות דאבות נזיקין, אלא לענין חילוקי הדינים שיש בהן. ולהכי שפיר אמרינן, דלמא ההלכתא של קרן איירי דווקא בקרן תלושה, אבל במחוברת דינה כשאר דרכן להזיק ושמירתן עליון, וחייב בכל גוונא. ואף דאמרינן התם דקרן לא אתי בהאי מה הצד, משום דאיכא למיפרך דמה לכולן שכן מועדין מתחילתן. מכל מקום, בתר דקתני קרן תלושה, שפיר איכא למילף אף קרן מחוברת, דקרן תלושה תוכיח שאף שאין מועדת מתחילתה חייבה רחמנא.

כא) בא"ד, לאו משום דאיצטריך קרא לאשמועינן. ביאר המהר"ם, דאי נימא דקרא אתי לאפוקי דלא תימא פלגא נוקא ממונא וקרן מחוברת משלמת נוק שלם, אכתי ליכא למילף מינה, דהא אף למאן דאמר פלגא נוקא ממונא, אין לחלק בין קרן תלושה לקרן מחוברת.

כב) רש"י ד"ה רביצה, בסוה"ד, ורביצה עליהן כדי לשברן. העיר הרש"ש, הא גם ברביצה להנאתה הוה תולדה דקרן, כיון דלאו אורחא הוא, וכדכתב הנמוקי יוסף (ו. מדפי הרי"ף). וביאר, דלישנא דגמרא "הני כוונתם להזיק" דחקו לפרש הכי, והיינו למאן דאמר פלגא נוקא ממונא, וכדכתבו התוס' לקמן (טו): ד"ה והשתא, דלדידיה משונה לא הוה תולדה דקרן.

כג) רש"י ד"ה כתיב כי יגח, בתוה"ד, לישנא אחרינא אית ליה מולא. ברש"י בשבת (ג): ד"ה מולא פירש, דהיינו מלאך. וכתב המהר"ץ חיות (בסוגיין), דנראה דלכך כיוון הכא בהאי לישנא אחרינא, דכיון דיש לו מלאך מליץ, אין נח להורגו בדחיפה. וכן נראה כוונת הגרע"א בגליון הש"ס שציין לרש"י שם. ועיין בספר חסידים (תתשנ), דכתב, אקרא ד"שומע תפלה וגו'" (תהלים סה ג), דאינו אומר שומע תפלות, אלא שומע תפלה, דוה תפלה של מלאך מזלו של אדם, שהוא מתפלל על האדם שישמע הקב"ה תפלתו של אדם. ובסימן תתשנ כתב, דהיינו "והיה טרם יקראו ואני אענה" (ישעי' סה כד), כלומר, אני אענה למלאך מזלו, ואחר כך כשמתפלל האדם על עצמו שומעין לו בעבור המזל שהתפלל עליו. וזהו "עוד הם מדברים ואני אשמע" (שם).

כד) רש"י ד"ה ואגב, בתוה"ד, בשור המועד להרוג את הבהמה. העיר הפורת יוסף, אמאי לא פירש דהוה מועד לענין נזיקין, דאף לענין נזיקין מועד לבהמה לא הוה מועד לאדם. וביאר, דלר' עקיבא לקמן (לג). דשור דאזיק אדם משלם נוק שלם, הרי ליכא נפקותא אי הוה תם או מועד. ומשום הכי ביאר דקאי לענין מועד להרוג. אמנם העיר, דאכתי אף לר' עקיבא איכא נפקותא בין תם למועד, האם משלם מגופו או מן העליה.

כה) תוס' ד"ה ומלתא אגב אורחא, וה"ר מנחם פירש. הקשה בחידושי הגרע"א, הא לרב זביד דמועד לאדם הוה מועד לבהמה, לא אשכחן דחזרה דבהמה לא הוה חזרה. ומהיכי תיתי דלרב פפא דמועד לאדם לא הוה מועד לבהמה, אלא אם כן הוועד אף לבהמה, דחזרה מבהמה לא יהני.

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרת היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'... יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"כ בפ"ט)